



Færder  
nasjonalpark

# Besøksstrategi

## Færder nasjonalpark

2019-2024





# Innhold



|   |    |
|---|----|
| 1. Tilrettelegging og kanalisering, oppsummering av hovedgrep ..... | 4  |
| 2. Rammer og formål .....   | 6  |
| 2.1 Besøksstrategiens formål .....                                  | 6  |
| 2.2 Rammeverk .....   | 6  |
| 2.2.1 Verneforskriften .....  | 6  |
| 2.2.2 Forvaltningsplan for Færder nasjonalpark .....                | 7  |
| 2.2.3 Merkevarsstrategi for Norges nasjonalparker .....             | 7  |
| 2.3 Prosess og medvirkning .....                                    | 7  |
| 3. Kunnskapsgrunnlaget .....  | 8  |
| 3.1 Verneverdiene .....   | 8  |
| 3.2 Den besøkende .....   | 12 |
| 3.3 Reiseliv .....  | 15 |
| 3.4 Annen relevant kunnskap .....                                   | 18 |
| 3.5 Hva ønsker de besøkende .....                                   | 19 |
| 4. Mål, strategiske grep og valg .....                              | 21 |
| 4.1 Mål .....   | 21 |
| 4.1.1 Mål for verneverdiene .....                                   | 21 |
| 4.1.2 Mål for de besøkende .....                                    | 21 |
| 4.1.3 Mål for reiselivet .....                                      | 22 |
| 4.2 Strategier .....  | 22 |
| 4.2.1 Tilretteleggingsstrategi .....                                | 22 |
| 4.2.2 Informasjonsstrategi .....                                    | 26 |
| 4.2.3 Samarbeidsstrategi .....                                      | 29 |
| 4.2.3.1 Utslippsfri nasjonalpark og miljøsertifisert reiseliv ..... | 31 |
| 5. Tiltaksplan .....  | 32 |
| 6. Litteraturhenvisning .....                                       | 35 |

| Dato                | Versjon | Beskrivelse                             | Godkjent av                       |
|---------------------|---------|---|-----------------------------------|
| 24.11.17 - 21.06.18 | 1-8     | Utkast                                  |                                   |
| 01.03.19            | 9       | Utkast med Miljødirektoratets kommentar |                                   |
| 11.04.19            | 10      | Styret Færder nasjonalpark              | Styret Færder nasjonalpark        |
| 29.05.19            | 11      | Faglig godkjent Miljødirektoratet       | Faglig godkjent Miljødirektoratet |
| 26.11.19            | 12      | Utkast m/høringsinnspill                | Styret Færder nasjonalpark        |
| 12.12.19            | 12      | Besøksstrategi m/høringsinnspill        | Miljødirektoratet                 |

## Forord

Norges nasjonalparker skal ta vare på det ypperste av norsk natur. Samtidig skal nasjonalparkene være en sentral del av norsk naturbasert reiseliv. For å hindre at disse interessene kommer i konflikt med hverandre, skal alle nasjonalparkstyreer lage en besøksstrategi innen 2020. Strategiens mål er å ønske velkommen og legge til rette for bruk av nasjonalparken, samtidig som den bidrar til å beskytte de sårbare elementene.

Færder nasjonalpark er en av de aller beste dokumenterte parkene i Norge. Vi har derfor et godt grunnlag for å avveie vern og bruk.

Vår nasjonalpark og randsonen rundt er et av de viktigste friluftsområdene i Norge. Området er viktig for folkehelsen og reiselivet i fylket. Med den varierte tilrettelegging som foreslås håper vi at ulike behov vil bli dekket på en god måte. Høy tilrettelegging prioriteres særlig på Verdens ende med besøkssenter, i Bolærne-området og i Tønsberg havn. Samtidig skal parken gi mulighet for det stille friluftslivet.

Det aller mest sårbare elementet i Færder nasjonalpark er livet i sjøen; flere fiskeslag og hummer er på et historisk lavmål. Derfor er det satt i gang arbeid med å bygge opp fiskeforekomstene i parken, gjennom bevaringsområder for hummer og prosjektet «Krafttak for kysttorsken», og «Frisk Oslofjord».

På øyene er flere kulturbetingete naturtyper truet av gjengroing. Restaurering av gamle slåttemark, hagemarker, strandenger og naturbeitemarker har derfor høy prioritet.

Sjøfuglene har vist en negativ utvikling gjennom flere år og hekkeområdene ble beskyttet for en rekke år siden.

Med dagens differensierte bruk av parken vurderes ikke friluftslivet som en stor trussel mot verneverdiene.

### Nasjonalparkstyrets ansvar er:

- Å forvalte nasjonalparkens regelverk
- Ønske de besøkende velkommen til parken gjennom tilrettelegging og informasjon
- Å sørge for at parkens verneverdier ikke tar skade

Selv om nasjonalparkstyret ikke har et spesifikt ansvar for utvikling av reiselivstiltak, ser styret det som viktig å ha et samarbeid med reiselivsmiljøet i regionen.

Dette dokumentet har blitt til gjennom dialog med et stort antall aktører. Det er bl.a. gjennomført tre dialogkonferanser med reiselivet, frivillige aktører og fagmiljøet knyttet til nasjonalparkens verneverdier og sårbarhet.

VERN GJENNOM BRUK har vært slagordet for Færder nasjonalpark helt fra start. Dette står seg godt og vil fortsatt være vårt motto.

Dato 31.12.2019



Roar Jonstang  
Leder i nasjonalparkstyret



Anne Sjømæling  
Nasjonalparkforvalter





## 1. Tilrettelegging og kanalisering, oppsummering av hovedgrep

«Stillheten og langsomheten, er ikke det også naturgleden?»

Odd Børretzen

De siste årene har det skjedd en endring av bruksmønsteret i skjærgården, i retning større båter med behov for tilrettelagte havner og gode servicefunksjoner, og mindre bruk av større teltleire med telting over lang tid. Nasjonalparkforvaltningen har valgt en strategi med differensiert tilrettelegging, informasjon og samarbeid.

Den differensierte tilretteleggingen viderefører i stor grad dagens tilretteleggingsmønster. Det er pekt ut tre hovedinnfallsporter som inviterer inn til nasjonalparken: Tønsberg Havn, Verdens ende og Østre Bolæren. Tønsberg Havn er utenfor nasjonalparken, men vil for mange reisende, både båtturister og reisende med bil/buss/tog være første stoppested før nasjonalparken, og i mange tilfeller også hovedreisemål. Innfallsportene er kjennetegnet ved store havneanlegg, omfattende servicetilbud og skiltportaler med generell informasjon om nasjonalparken. De utgjør sammen med Vestre Bolæren særlig robuste steder som tåler stort besøkstrykk og hvor det legges opp til omfattende tilrettelegging.

Tilretteleggingsgraden ellers i nasjonalparken varierer fra øyer med enkel tilrettelegging som små brygger,toaletter, renovasjon og fortøyningsbolter, til øyer helt uten tilrettelegging. Blant de tilrettelagte øyene er det valgt ut fire områder som har spesielt godt potensial for å kunne ta imot mye besøk, og som er aktuelle for utvidet tilrettelegging. Dette er de tre øyene Mellom Bolæren, Hvaløy og Ildverket, og turområdet Moutmarka som er det landfaste området på Tjøme. Valget av disse stedene er basert på størrelse, beliggenhet, eksisterende tilretteleggingsgrad, bruksmønster og naturens tåleevne. Moutmarka er tilgjengelig hele året med bil/buss.

På de øvrige øyene legges det i stor grad opp til å beholde dagens tilretteleggingsgrad. Det kan imidlertid være aktuelt med noen tiltak enkelte steder etter en grundig vurdering. Noen områder er regulert av hensyn til sårbare elementer, det gjelder ferdselsforbud i yngletiden, teltforbud og regulering av fiske.

Hensikten med denne inndelingen er å dekke ulike typer behov, fra det mer urbane, til det enkle friluftslivet og behovet for å skjerme sårbar natur. Informasjon og tilrettelegging vil bygge opp under denne strategien.

Kapittel 6 viser til relevant informasjon knyttet til besøksstrategien. Færder nasjonalpark har en grundig og omfattende forvaltningsplan som i tillegg til å gi retningslinjer for forvaltningen av nasjonalparken, også er en kunnskapsbase.

Færder nasjonalpark er opptatt av å øke kunnskapsgrunnlaget for å drive en best mulig forvaltning, i tillegg til å gi de besøkende en god beskrivelse av naturverdiene og økosystemenes tilstand. Nasjonalparkforvaltningen ønsker å samarbeide med forskningsmiljøer og etablere relevante forskningsprosjekter.

**I 2019 foregår det to forskningsprosjekter initiert av Færder og Ytre Hvaler nasjonalpark:**

Krafttak for kysttorsken og Frisk Oslofjord. Det blir viktig for nasjonalparkforvaltningen å formidle kunnskap om forskningsprosjektene samt å utvikle gode undervisnings- og formidlingsopplegg sammen med samarbeidspartnere. Besøkssenter Færder nasjonalpark vil være en viktig samarbeidspartner i dette arbeidet.

I Færder nasjonalpark er det omkring 100 private hytter med større eller mindre eiendom. Disse grunneierne er viktige samarbeidspartnere for nasjonalparken.





## 2. Rammer og formål

Bakgrunnsmateriale har vært forvaltningsmålene fra forvaltningsplanen til Færder nasjonalpark, og kapittel 5, besøksstrategi, Miljødirektoratets veileder for besøksforvaltning og allerede godkjente besøksstrategier fra flere nasjonalparker.

### 2.1 Besøksstrategiens formål

- Bidra til å ivareta verneverdiene og øke forståelse for vernet
- Bidra til gode opplevelser for de besøkende
- Bidra til å gi besøkende mulighet til å oppleve stillhet og det enkle friluftslivet
- Bidra til lokal verdiskapning



Ifølge Miljødirektoratets «Veileder for besøksforvaltning i norske verneområder» er formålet med en besøksstrategi å gi forvaltningsmyndigheten en bevisst, målrettet og forutsigbar plan for hvordan møte besøkende. Et viktig prinsipp for besøksstrategien er at i de tilfeller der det er konflikt mellom ivaretagelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskapning, skal ivaretagelse av verneverdiene tillegges størst vekt.

Miljødirektoratets veileder definerer forvaltningsmyndighetens primære oppgave til å drive god forvaltning av de vernede områdene for å ivareta både natur- og opplevelsesverdiene på lang sikt. Modellen som er valgt for forvaltning av norske verneområder, innebærer at besøksforvaltning har fokus på fellestiltak og rammer for aktivitet i parken, ikke bedriftsretta tiltak. Ansvaret for bedriftsretta tiltak tilligger næringen.

### 2.2 Rammeverk

#### Kongelig resolusjon (vernevedtaket)

Færder nasjonalpark ble opprettet ved kongelig resolusjon 23.08.2013.

#### 2.2.1 Verneforskriften

Verneforskriften er rammen for vern, bruk og forvaltning av nasjonalparken. Vernebestemmelsene inneholder de konkrete reguleringsene av ulike aktiviteter og tiltak i nasjonalparken.

Verneforskriften for nasjonalparken er hjemlet i naturmangfoldloven, og forskriften er spesielt innrettet mot vern og forvaltning av naturmiljøet.

#### **Motivene for vernet av Færder nasjonalpark fremgår av formålsparagrafen i verneforskriften (§ 2):**

Formålet med opprettelsen av Færder nasjonalpark er å bevare et større naturområde med representative økosystemer ved kysten i ytre Oslofjord med særlig vekt på landskap, naturtyper, arter og geologiske forekomster på land og sjø og som er uten tyngre naturinngrep.

#### **Videre heter det:**

Allmennheten skal gis anledning til uforstyrret opplevelse av naturen gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv, med liten grad av teknisk tilrettelegging.

### 2.2.2 Forvaltningsplanen for Færder nasjonalpark

Forvaltningsplanen gir retningslinjer for hvordan verneforskriftene skal tolkes og praktiseres, og fastsetter forvaltnings- og bevaringsmål. I tillegg gir forvaltningsplanen en god kunnskaps-oversikt.

#### **Forvaltningsplanen inneholder en rekke føringer for arbeidet med besøksforvaltning, blant annet:**

- Verneverdiene skal ivaretas
- Friluftsliv er en viktig del av formålet
- Ferdsel skal tilrettelegges positivt gjennom tilrettelegging og informasjon på steder som tåler stort besøkspress
- Sårbare steder skal ha liten eller ingen tilrettelegging
- Ferdselsrestriksjoner benyttes i områder med særskilt sårbare elementer (eks. hekkende sjøfugl og andre sårbare arter, over og under vann)
- Kulturminner skal ivaretas
- Skjøtselsplaner

### 2.2.3 Merkevarerstrategi for Norges nasjonalparker

Miljødirektoratet lanserte i april 2015 ny merkevarerstrategi for Norges nasjonalparker. Målsetningen med det nye merket er å bedre opplevelsen for de besøkende, bedre vernet og gi større verdiskapning lokalt. Merkevarerstrategien er grunnlaget for visuell identitet, kommunikasjon og aktiviteter i alle Norges nasjonalparker. Merkevarerstrategien omfatter merkevaren for Norges nasjonalparker, besøkssentre, nasjonalparklandsbyer- og kommuner.

#### **Besøksstrategien henvender seg til følgende målgrupper:**

- Lokalbefolkningen
- Turister
- Barnehager og skoler
- Tilfeldig besøkende

## 2.3 Prosess og medvirkning

Mye av kunnskapsgrunnlaget i besøksstrategien er knyttet til forvaltningsplanen som gjelder fra 2017-2027. Forut for opprettelsen av Færder nasjonalpark, og i arbeidet med forvaltningsplanen har det vært en omfattende medvirkningsprosess. Til arbeidet med besøksstrategien opprettet nasjonalparkstyret en referansegruppe med representanter fra reiseliv, kommune, Besøkssenter Færder nasjonalpark og grunneiere. Det ble gjennomført en medvirkningsprosess med tre dialogmøter, samt møter i rådgivende utvalg.





### 3. Kunnskapsgrunnlaget

#### 3.1 Verneverdiene

Forvaltningsplanen for Færder nasjonalpark er omfattende og gir mål og tiltak for forvaltningen av nasjonalparken, og god oversikt over litteratur og dokumentasjon knyttet til kunnskapsgrunnlaget. Sammen med erfaringsbasert kunnskap og samarbeid med viktige aktører i området, utgjør dette grunnlaget for mål, strategier og tiltak i besøksstrategien.

Kunnskapen er bygget på botaniske undersøkelser av karplanter på 87 øyer i nasjonalparken i perioden 2008-2015, og materiale fra naturhistorisk museum fra 1807 og fram til i dag. I tillegg ble det utarbeidet temakart verneverdier på land og temakart naturverdier i sjø. Forvaltningsplanens kapittel 7 inneholder en omfattende litteraturliste.

Færder nasjonalpark representerer noe av det rikeste naturmiljøet i landet, med et stort biologisk mangfold. Forvaltningsplanen, vedlegg 7, har en oppstilling av truede arter (rødlistearter) på land og i sjø, og det er registrert mer enn 300 rødlistede arter i nasjonalparken. Et utvalg av sårbare og svært sjeldne plante- og dyrearter overvåkes spesielt. Det er innført fredningsområder for hummer for å styrke bestanden. Erfaringen med slike områder er gode. I 2019 innførte Miljødirektoratet vern av kysttorsk i sør. Det er forbudt å fiske torsk hele året i Oslofjorden.

Norsk genressurscenter arbeider med å bevare et utvalg av ville plantearter i Norge, slik at genvariasjonen kan bevares og utvikles videre. Færder nasjonalpark har et særlig rikt genetisk mangfold. 109 av 204 plantearter valgt ut av genressurscenteret finnes i Færder nasjonalpark. Det er foreslått å etablere et såkalt genressursreservat inne i nasjonalparken.

Det finnes en rekke hekkeområder for sjøfugl i nasjonalparken. Statens naturoppsyn (SNO) foretar årlige sjøfugltellinger for å følge bestanden av truede og nær truede arter. Store Færder Ornitologiske stasjon bidrar også med verdifull informasjon om utviklingen av fugler i Færder nasjonalpark. I 2016 fikk et havørnpar to unger i Færder nasjonalpark for første gang på over 100 år. Utviklingen følges nøye. Det ble ikke innført ferdselforbud på øya, men god informasjon og oppfordring til å vise aktsomhet.



Det er utarbeidet et temakart «Verneverdier på land» som beskriver lokaliteter med prioriterte naturtyper, med inndeling i A, B og C kategori. A = svært viktig, B = viktig og C = lokalt viktig. Dette ligger som vedlegg 9 i forvaltningsplanen. Øya Mellom Bolæren har flere viktige naturtyper klassifisert som A. Få av disse trues av allmenn ferdsel, men ferdselsårene på øya er i tillegg anlagt for å unngå sårbare områder. Oversikten i vedlegg 9 ligger til grunn for forvaltningsmål og bevaringsmål i forvaltningsplanen. Øya Østre Bolæren har ikke prioriterte naturtyper av kategori A, men flere naturtyper av kategori B. Her er gjengroing beskrevet som den kanskje største trusselen, med forslag til skjøtselstiltak. I tillegg finnes en forekomst av den sjeldne arten Kammarimjelle på Østre Bolæren. Området med forekomsten ligger syd på øya, og har fra tidligere beiting inngjerding. Statens Naturoppsyn overvåker og skjøtter forekomsten. Lokaliteten var tidligere vernet som plantefredningsområde.

Hvaløy har flere naturtyper kategorisert som B verdi, med gjengroing som den største trusselen. Almenn ferdsel anses ikke som en trussel for naturverdiene. Anlegging av sti vil foregå i traséforslag fra nasjonalparkforvaltningen og Færder kommune, og etter veileder fra Miljødirektoratet om naturvennlig tilrettelegging.

Moutmarka, som er den landfaste delen av Færder nasjonalpark, er et særpreget kystområde med store verneverdier, blant annet med stor variasjon i vegetasjonstyper. Området er et levested for en rekke nasjonalt sjeldne og truede arter av karplanter, beitemarkssopp og insekter. Området var tidligere vernet som naturreservat. Stort besøkstrykk kan utgjøre en trussel, men her benyttes kanalisering som tiltak for å skåne naturverdiene. Hardt beitetrykk kan også være en trussel. Landskapet var i ferd med å gro igjen, men beiting og rydding har åpnet opp kulturlandskapet. En rekke arter som er avhengig av åpent landskap og beiting, har kommet tilbake, i tillegg til flere fuglearter som også var forsvunnet. Moutmarka har en svært detaljert forvaltningsplan.

Ildverket har ingen spesielt verdifulle naturtyper. Øya har imidlertid en rekke kulturminner som skal skjøttes på en forsvarlig måte. God informasjon er viktige tiltak.

### **Kulturminner**

Det er registrert mange kulturminner i nasjonalparken, både automatisk fredede og fredede etter forskrift. I tillegg er det registrert en rekke andre kulturminner.

De fleste automatisk fredede kulturminner er gravrøyser, gravfelt og sunkne skip. Blant verdifulle kulturminner og kulturmiljøer som ikke er formelt fredet gjennom kulturminneloven, finner vi flere registreringer på Bolærne-øyene, blant annet krigsfangeleiren fra 2. verdenskrig på Mellom Bolæren, og kanoner og skytestillinger på Østre Bolæren. Andre kulturminner er husmannsplassene Nordre Jensesund og Vestre Rønningen på Mellom Bolæren, og den innrissede kompassrosen i fjellet nordvest på Østre Bolæren. Fulehuk fyr og deler av gårdsbebyggelsen på Søndre Årøy er også viktige kulturminner.

### **Det finnes flere kulturminner i nasjonalparken fredet ved forskrift eller vedtak:**

Grevestuen på Mellom Bolæren, Store Færder fyrstasjon og Færder fyrstasjon på Tristein. Der Kystverket er grunneier vil det kreve tillatelse fra grunneier i tillegg til nasjonalparkforvaltningen for å gjøre tiltak.



Kulturminner og kulturmiljøer er ikke-fornybare ressurser. Automatisk fredede kulturminner på land i nasjonalparken er godt registrert, men det er fortsatt potensial for å finne flere og behov for mer detaljert dokumentasjon og forskningsinnsats.

Kulturminner under vann er i mindre grad registrert, her er behovet stort for registrering og dokumentasjon. Kulturminneforvaltningen kjenner til rundt 70 lokaliteter. Posisjonering, vernestatus, bevaringstilstand og sårbarhet er ukjent på et stort antall. Skipsfunn fra første verdenskrig blir om få år statens eiendom og beskyttet gjennom kulturminneloven. Informasjon om kulturminner til besøkende er et viktig tiltak for å forhindre skader og skjending av kulturminner.

Det vil pågå arbeider med å registrere kulturminner i nasjonalparken i planperioden. Her vil Vestfold og Telemark fylkeskommune v/kulturarv og de kulturhistoriske miljøene ha et særlig ansvar. Tett samarbeid med kulturminnemyndighetene om kartlegging og informasjon om kulturminner vil være viktig framover.

### Utvalgte kulturlandskap i jordbruket

Skjærgården øst for Nøtterøy og Tjøme er Vestfold sitt utvalgte kulturlandskap i jordbruket. Området har mange spor etter tidligere gårdsdrift, fiske, los- og fyrvirksomhet. Det er et rikt biologisk mangfold i området, intakt kulturlandskap og mange kulturminner. Det er aktive gårdsbruk på Bjerkøy, Søndre Årøy og Hvaløy, og det er beitedyr på totalt 20 av øyene.

Utvalgte kulturlandskap har etter mange år svært god oversikt over kulturlandskapet i Færder nasjonalpark, og samarbeider årlig med nasjonalparken i forhold til søknader om tiltak og gjennomføring av disse. Det er etablert et samarbeid mellom Nasjonalparkforvaltningen, Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og Oslofjordens Friluftsråd om Kulturlandskapsskolen. Dette er en årlig kursrekke som gjennomføres for å bidra til å bevisstgjøre grunneiere, velforeninger, venneforeninger og andre om kulturverdiene, skjøtelsesplaner og gamle skjøtelsesmetoder. Dette er en viktig arena for å nå hytteiere, grunneiere og andre for å informere om Færder nasjonalpark.

### Potensielle trusler

Statens naturoppsyn, Skjærgårdstjenesten og Vestfold og Telemark fylkeskommune v/kulturarv har konkludert med at i dagens situasjon er ikke den allmenne ferdsel den største trusselfaktoren hverken på verneverdiene eller kulturminnene, med det nivå besøkende parken har i dag. De grep som er gjort med informasjon og tilrettelegging utenfor de mest sårbare områdene, ser ut til å bli respektert. Det kan være aktuelt med ytterligere kartlegging for tålegrensen for utvalgte områder.

Bålbrenning på svaberg har vært en utfordring på flere øyer, men god informasjon og tilrettelegging har redusert problemet ifølge observasjoner fra Skjærgårdstjenesten.



Det mest sårbare miljøet i nasjonalparken er det marine miljøet. Endring i miljøtilstanden og hard beskatning har sammen ført til at flere fiskeslag og hummer har gått sterkt tilbake og er i en sårbar situasjon. Overbeskatning gjennom fritidsfiske og næringsfiske kan være en trussel mot utsatte arter, blant annet kysttorsken.

Skipsvrak kan utgjøre betydelig risiko for forurensning. Tømming av båtseptikk både fra fritidsbåter og annen trafikk kan utgjøre en potensiell forurensningskilde. Småbåthavner kan også være en kilde til forurensning, ved avrenning etter spyling av frostvæske, bunnstoff osv. Gode miljøtiltak i randsonen vil derfor være viktig for god vannkvalitet og god utvikling av det marine miljø.

Gjengroing er en utfordring for mange arter, og også for det enkle friluftslivet. Gode beiteavtaler og rydding av kulturlandskapet, med blant annet restaurering av gamle slåtteenger, har økt artsmangfoldet og åpnet landskapet. Gjennom «Utvalgte kulturlandskap i jordbruket» (UKL) er det igangsatt en rekke prosjekter i nasjonalparken for å hindre gjengroing, både manuelle skjøtselstiltak og samarbeid med dyreholdere.

Hvert kulturminne og kulturmiljø har sitt særlige trusselbilde, og gir behov for egne tiltak. Kulturlandskapet er sårbart gjennom inngrep og tiltak, men også utsatt for gjengroing. Økt bruk av naturhavner til fortøyning eller oppankring, kan være en trussel mot kulturlag på sjøbunnen. Kulturminner på sjøbunnen i området har vært dårlig kartlagt og undersøkt tidligere, her er behov for bedre kunnskap.

Marint avfall, plast som kastes på land og forvitrer, eller graves lagvis ned i sand/tangvoller, og ikke nedbrytbare nylontråder fra trålere, er en etter hvert kjent problemstilling som det jobbes med fra mange hold. De besøkende opplever at naturen forringes med stor opphopning av plast og annen marin forsøpling. Nasjonalparken er involvert i flere samarbeidsprosjekter rundt marin forsøpling, og det gjennomføres årlige ryddeaksjoner.

Hurtiggående fartøy nær land, eller ukontrollert motorisert ferdsel i nasjonalparken er tidvis en trussel mot fuglelivet, spesielt i den sårbare hekketiden. I tillegg kan det oppleves som en trussel for det enkle friluftslivet ved at opplevelsesverdien forringes.

Kajakkpadlere kan oppleve det som ubehagelig og kanskje også farlig når de møter motorbåter eller vannscootere som holder høy fart eller lager store bølger. Disse utfordringene må i stor grad møtes med håndheving av eksisterende regelverk, samt informasjon og holdningsskapende arbeid. Oppsyn har økt i perioden etter opprettelsen av Færder nasjonalpark, men det kan være behov for ytterligere styrking av oppsyn.



Padling har vokst fram som en stor aktivitet, og er også en aktivitet i reiselivssatsingen til Færder kommune. Det ornitologiske miljøet peker på at det kan være utfordrende med padlere som kommer svært tett på fugl til alle årstider. Færder nasjonalpark og til dels randsonen er viktige hvile- og næringsområder for store mengder sjøfugl som oppholder seg her om vinteren, eller i trekk-tiden vår og høst. Det er behov for mer kunnskap om hvordan økt bruk i vinter- og tidlig vårsesong kan påvirke naturmiljøene.

Løse hunder er en stor utfordring for fugle- og dyrelivet, men også for beitedyrholdere. Det jobbes aktivt med informasjon og oppsyn.

Drøftinger med Statens naturoppsyn, Fylkesmannens miljøvernavdeling, Naturhistorisk museum og Vestfold og Telemark fylkeskommune v/kulturarv i forbindelse med besøksstrategiarbeidet tyder på at de strategivalgene som ble gjort i forvaltningsplanen, fungerer og derfor bør videreføres. Dette gjelder også tilrettelegging på robuste øyer som tåler økt besøkstrykk, og mindre eller ingen tilrettelegging i de mer sårbare og utsatte områdene.

Moutmarka er et område som kan være sårbart i forhold til brukerintensitet, brukermønster og hardt beitetrykk. Den største trusselen idag er gjengroing og fravær av beitedyr. Her er åpning av stier og myrbruere på våte partier kanalisierende tiltak, og de tiltak og brukermønstre som er etablert ser ut til å ivareta verneverdiene. Flere av de sjeldne artene er betinget av åpent kulturlandskap og beiting, noe som i dag ivaretas av skjøtselsplanen, og ferdsel styres av godt tilrettelagte og merkede stier. Flere fuglearter som forsvant med gjengroing av landskapet er i ferd med å vende tilbake når landskapet gjenåpnes.

### 3.2 Den besøkende

Færder nasjonalpark ligger i kort reiseavstand fra en stor del av Norges befolkning, med under to timers reisevei til Oslo. I tillegg er Færder kommune en stor hyttekommune med over 3000 fritidsboliger. Befolkningen i Færder kommune øker kraftig om sommeren, og skyldes i stor grad hyttefolket. Mange av disse besøkende benytter tilbud i Færder nasjonalpark flere ganger om sommeren. Tønsberg by er en godt besøkt sommerby, med blant annet en attraktiv gjestehavn. Det er også flere attraktive campingplasser i nærheten. Verdens ende på Tjøme hvor Besøkssenter Færder nasjonalpark er plassert, er en godt kjent merkevare og tiltrekker seg også i stor grad utenlandske besøkende.

Besøkende med båt utgjør den klart største brukergruppen. Båteiere omfatter i stor grad de fastboende i randsonen, i tillegg til hytteeiere om sommeren. Bruksmønsteret er etablert gjennom mange generasjoners aktivitet. Det har vært foretatt tellinger av båtbruken forut for etablering av nasjonalparken, og Skjærgårdstjenesten gjør årlige observasjoner på antall båter, bruksmønster og slitasje på natur. Antall båter og størrelsen på båtene har vært økende, og det observeres flere båter i skjærgården om våren og høsten enn tidligere, spesielt forsommerhelgene.

Teltning foregår over kortere tid enn tidligere (mindre langtidstelting). Dette har bidratt til å redusere slitasje på vegetasjon. Stadig flere søker seg til tilrettelagte og gode gjestehavner, og i mindre grad til uthavner med liten eller ingen tilrettelegging. Taxibåter og charterbåter som tar større og mindre grupper besøkere også skjærgården.

Det ser samtidig ut til at enkle ferdselsformer og padling øker. Padling er en aktivitet som representerer det enkle friluftslivet og setter lite fotavtrykk. Aktiviteten krever liten tilrettelegging. Vestfold og Telemark fylkeskommune jobber aktivt med prosjektet «Paddle Vestfold», en gjennomgående padlerute fra nord til sør i Vestfold, med risikovurderte etapper og informasjon om overnatting, parkering m.m.

Moutmarka er et mye benyttet landfast utfartsområde i nasjonalparken, og er det turområdet som det er enklest å komme til hele året. Statens naturoppsyn/Oslofjordens Friluftsråd har hatt tellere på sentrale innfartspunkter i flere år, og tallene fra 2017 viser at rundt 35000 personer årlig går tur i Moutmarka.

I 2016 gjennomførte studenter ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet en brukerundersøkelse i Moutmarka på oppdrag fra Oslofjordens Friluftsråd som grunneier, og i samarbeid med nasjonalparkforvalter. I undersøkelsen ble det gjort 216 intervjuer av til sammen 426 personer, med 1448 passeringer. Rapporten gir en god indikasjon på de ulike brukergruppene: 16 % var lokale beboere, 36 % hytteeiere, 9 % tilreisende førstegang og 39 % tilreisende som hadde vært her før (figur 1). Det er grunn til å tro at «tilreisende første gang» vil øke etter hvert som området blir mer markedsført via nasjonalparken.



Fig. 1:  
Hvilke områder  
som benyttes  
i Moutmarka  
(n = 216).

Rutebåten mellom Tønsberg og Østre Bolæren hadde i 2017 ca. 8600 enkeltturer, og ulike typer taxibåter fraktet rundt 2000 personer ut i nasjonalparken. I tillegg kommer charterbåter og RIB turer. Gjestehavnen på Østre Bolæren hadde i 2017 nærmere 5500 besøkende båter i tillegg til småbåter med opphold av kortere varighet som ikke ble registrert. Gjestedøgn på Østre Bolæren var 7500 på hovedanlegget og 1200 gjestedøgn i kystledhytta (ubetjent hytte). I tillegg var det en god del dagsbesøkende, og personer som telte av kortere varighet, som ikke blir registrert. Verdens ende registrerte 2638 båter, mens Tønsberg havn registrerte ca. 8000 besøkende båter.

Det anslås at det hvert år er ca. 120000 besøkende på Verdens ende, basert på enkelttelling og tall fra parkeringsplassen. Det er ikke gjort noen kvantitativ undersøkelse på hvor besøkende kommer fra, men Besøkssenter Færder nasjonalpark opplever å ha mange tyske og nederlandske turister på sensommeren. Informasjon om attraksjonen på besøkssenteret er utgitt på norsk, engelsk og tysk.



Øyene i Færder nasjonalpark har i årtier vært et av Norges mest benyttede områder til friluftsliv, soling og bading, både fra tilreisende, hyttegjester og fastboende, og det er derfor grunn til å tro at både overnatting og dagsturisme vil øke i tiden framover. Området gir gode muligheter for naturopplevelse, soling, bading, båtliv, padling, telting, fiske og andre friluftsk aktiviteter. I tillegg benytter dykkerklubber nasjonalparken.

### **Kystledhytter (ubetjent hytte)**

Oslofjordens Friluftsråd driver en rekke ubetjente hytter i nasjonalparken under konseptet «kystled». Hyttene kan leies gjennom nettsidene til Oslofjordens Friluftsråd. De besøkende er friluftinteresserte familier med og uten barn. Hyttebøkene viser hvilke aktiviteter de besøkende er opptatt av. Det er fem kystledhytter inne i Færder nasjonalpark som samlet hadde ca. 2100 gjestedøgn i 2017.

Det finnes i tillegg flere kystledhytter i randsonen, på Sandøsund og Tjønneberget (begge Hvasser, Tjøme), Søndre Tenvik og Veierland (øy).

### **Padlenasjonalparken**

Færder nasjonalpark har en fantastisk skjærgård med mange små og store øyer og lune vikene. De fleste strendene er tilgjengelig for overnatting i telt, og flere øyer har toaletter og renovasjon. En del av formålet med Færder nasjonalpark er å gi anledning til uforstyrret opplevelse av naturen gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv. Padling er blitt en svært populær aktivitet i de senere årene.



Padleled Vestfold er et informasjons- og motivasjonsprosjekt hvor målet er færrest mulig inngrep i naturen, og har som mål å nå ut til flest mulig, og å engasjere og motivere nye brukere.

Prosjektet er unikt i nasjonal sammenheng, og kan bidra til økt interesse for Vestfold og Færder nasjonalpark som padledestinasjon og Færder kommune som reisemål. Padleleden åpnet i juni 2018. Nasjonalparkforvaltningen er positiv til tiltak som legger til rette for kajakkpadling, og egen tilrettelegging på utvalgte øyer.

Havpadlerne Færder og andre klubber er opptatt av sikkerhet og opplæring, og arrangerer årlig mange kurs. Klubben har mer enn 300 medlemmer, og registrerer en økende interesse for kajakkpadling. Havpadlerne Færder har utlån av kajaker til medlemmer og eget kajakknaust på Fjærholmen. Havpadlerne jobber med å utvikle et padlesenter på Fjærholmen. Her har også Oslofjordens Friluftsråd satt opp kajakkstativ hvor man kan leie plass.

Våren 2018 utkom boken «Padlereiser i Vestfold» som gir en vakker beskrivelse av turer gjennom hele året i Færder nasjonalpark.

### **Muligheter for de besøkende i Færder nasjonalpark**

#### **De mest fremtredende muligheter for opplevelser knyttet til nasjonalparken i dag, er:**

- Fiske. Tradisjonelt har fiske vært en viktig, og en av de mest benyttede friluftslivsaktivitetene i området. Sportsfiske er den aktiviteten som engasjerer flest nordmenn, og selv om en rekke fiskearter er i sterk tilbakegang, er fiske etter sjørret en helårsaktivitet langs sjøen, og fortsatt bærekraftig fiske.

- Turer. Merkede stier (kyststier) og guidede turer med ulike tema
- Idrettsarrangement. Nasjonalparken benyttes i dag til ulike idrettsarrangement i form av svømming, svømming/løping osv. og ser ut til å tiltrekke seg stadig flere slike typer arrangement.
- Sjøbaserte aktiviteter. Forholdene ligger godt til rette for sjøbaserte aktiviteter som kiting, seiling, padling og småbåtbruk. Dette utøves i stor grad i dag.
- Overnatting. Det finnes mange muligheter for overnatting
  - I gjestehavn med egen båt
  - Teltning
  - I kystledhytter
  - Gamle militæranlegg
- Adkomst. Mulighet for adkomst med egen båt, kajakk, rutebåt eller charterbåter.
- Gode muligheter for tradisjonelt friluftsliv som sjøfugljakt, soling, bading, rekreasjon, seiling og naturoplevelser.
- Snorkelløype. Det finnes i dag en enkel snorkelløype på Verdens ende. Denne ligger på forholdsvis grunt vann i nasjonalparken.
- Dykking. Det er registrert flere dykkerklubber i området, og dykking foregår også uorganisert.

Dette er i hovedsak aktiviteter som utøves i dag. Dagens bruk anses ikke å være en trussel for verneverdiene.

#### **Idrettsarrangement**

De senere årene har det blitt svært populært med ulike typer ekstremvarianter av idrettsarrangementer. De siste årene har det vært søknad om flere arrangementer, som for eksempel Ultraløpet Soria Mora til Verdens ende, og Swimrun som går over en rekke av øyene i nasjonalparken.

Hvert år arrangeres Færderseilasen fra Oslo gjennom Færder nasjonalpark. De siste to årene har sluttmålet vært Tønsberg havn. Seilerne er en viktig brukergruppe av nasjonalparken også utenom dette arrangementet.

### **3.3 Reiseliv**

Et godt samarbeid med nasjonalparkens besøkssenter og Færder kommune (nasjonalpark-kommune) er viktig for en god besøksforvaltning. Færder og Tønsberg kommune har utviklet en felles reiselivsstrategi «Skjærgårdsopplevelser – Fra Norges eldste by til Verdens ende». Vestfold og Telemark fylkeskommune har vedtatt «Skjærgård» som felles reiselivssatsning i regionen. Disse aktørene vil være viktige samarbeidspartnere i det videre arbeidet med utvikling og tilrettelegging i Færder nasjonalpark.

Besøkssenter Færder nasjonalpark er et nasjonalt autorisert besøkssenter under Miljødirektoratet, og ligger på Verdens ende. Nasjonalparken og besøkssenteret har felles nettside og facebookside med mål om å ivareta informasjonsbehovet til den reisende, i tillegg til relevant og viktig informasjon om nasjonalparken. Den reisende kan komme til lands, men også med båt til de forskjellige tilrettelagte havnene.

Nasjonalparken og regionen rundt er et populært reisemål med mange besøkende, spesielt om sommeren.



Færder nasjonalpark er en marin nasjonalpark og lett tilgjengelig fra sjøsiden, med tilrette- lagte gjestehavner på Østre Bolæren, Vestre Bolæren og Verdens ende. Andre sentrale gjeste- havner men som også er tilgjengelige fra landsiden er Tønsberg gjestehavn, Fjærholmen og Sandøsund (Hvasser, Tjøme). Verdens ende og Moutmarka på Tjøme er lett tilgjengelig med bil og buss og mye brukt dagsutfartsområder. Det er registrert mer enn 3000 fritidsboliger i Færder kommune, og befolkningen øker derfor kraftig i Færder kommune i sommermånedene.

I det følgende gis en kort oversikt over reiselivsbedrifter i og rett utenfor verneområdet.

### **Overnatting, servering, transport og aktiviteter**

Felles for mange av reiselivsaktørene er at det er mindre bedrifter med få ansatte. Det er vanskelig å få en fullstendig oversikt over alle aktørene. Beskrivelsen er derfor ikke fullstendig, men gir et representativt bilde av aktørene.

Overnatting foregår på hoteller, moteller, pensjonater, gårdsbruk, campingplasser, private hytter og gjestehavner. Inne i nasjonalparken er det få kommersielle overnattingstilbud. Det er kystledhytte (selvbetjent hytte) og annen overnatting på Fulehuk, samt kystledhytte på Mellom Bolæren, Ildverket og Tristein (Færder).

I tillegg er det kystledhytte og annen overnatting på Østre Bolæren, samt enkel overnatting på Vestre Bolæren. Begge stedene er utenfor nasjonalparken. Kystledhyttene i nasjonalparken har årlig mer enn 2100 overnattingsdøgn. Bjerkøy gård har i tillegg til dyrehold utleie av lokale til kurs, møter og selskaper, samt leiligheter til overnatting. Deler av Bjerkøy tilhører nasjonal- parken, mens området rundt Bjerkøy gård er utenfor.

Det er to hoteller i Færder kommune i dag, Active Hotel og Scandic Havna Hotel. I tillegg har Hvasser Motell på Hvasser (Tjøme) utleie av hytter. Engø Gård driver hotell- og restaurant- drift, og er medlem av De Historiske Hoteller & Spisesteder. Det er også flere mindre aktører som har ulike overnattingstilbud. Det er flere store campingplasser i området, alle utenfor nasjonalparken: Furustrand camping (Tønsberg), Fjærholmen familiecamping (Nøtterøy), Svelvikstranda camping, Verdens ende camping og Mostrand camping (alle Tjøme).

For tiden er det to serveringssteder ute i skjærgården: På Vestre Bolæren og Østre Bolæren. Begge disse ligger utenfor selve nasjonalparken, men på øyer som er en del av nasjonalparken. I tillegg er det en rekke serveringssteder i randsonen på Tjøme, blant annet på Verdens ende og Sandøsund, men også på Nøtterøy og i Tønsberg med relativt kort vei til nasjonalparken.

Serveringsstedene i skjærgården har begrenset sesong; vår, sommer og høst. Serveringsstedet på Verdens ende har helårsåpent.

Det finnes flere båtaktører som tilbyr ulike aktiviteter og turer ut i nasjonalparken, alt fra små til større aktører. Noen av disse er «Saga Oseberg», vikingeskip i Tønsberg, «Berntine», gammel ishavs-skute, og seilskøyta «Fortuna», en klassisk seilskøyte av jaktetype. Alle tilbyr gruppe- turer i nasjonalparken. Andre transportører som tilbyr varierte opplevelser er Fjordtaxi AS, Bolærnebåtene AS, Skysabaaten.no, Oceanprincess, i tillegg til flere ulike eventfirma.

Besøks-senteret Færder nasjonalpark har åpen utstilling hele året, og tilbyr guidede turer i nasjonalparken, samt flere andre aktiviteter.

Fra Tønsberg går det rutebåt både til Østre Bolæren og Verdens ende i sommersesongen, i tillegg kjører ulike typer taxi- og charterbåter besøkende ut i nasjonalparken.





Tønsberg og Omegn Turistforening har utleie av kajaker.

Firmaet Padleopplevelser på Tjøme tilbyr ulike aktiviteter knyttet til padling.

#### **Guidede turer og aktiviteter i nasjonalparken:**

- Nasjonalparkens besøkssenter tilbyr guidede turer med ulike naturtema
- Tønsberg forsvarsforening tilbyr guidede turer i forsvarshistorie på Østre Bolæren
- Mellem-Bolærens Venner tilbyr guidede turer i kulturhistorie på Mellom Bolæren
- Taxi- og charterbåter tilbyr guidede båtturer

Aktiv Fritid er en Norsk Økoturisme bedrift med egen Base Camp i strandsonen på Tjøme nær Verdens ende. Bedriften tilbyr ulike typer aktiviteter som teambuilding, klatrepark, zipline, sykkelturner, sykkelutleie, Via Ferrata klatretur, rappellering og økologisk lokalmat fra Vestfold.

Stall Verdens ende tilbyr opplevelser med hest, med rideløype tett på Moutmarka i Færder nasjonalpark.

Østre Bolæren tilbyr overnatting og servering, samt en rekke aktiviteter som frisbee-golf, kyststi og aktivitetsløype, samt gode bademuligheter. Det er dagsturmuligheter med rutebåt.

Visit Vestfold er et destinasjonsselskap for reiselivet i Vestfold. Her finnes oppdatert informasjon om arrangementer og aktiviteter og deres medlemsbedrifter. Visit Vestfold vil i sin markedsføring for Vestfold benytte Verdens ende som en fellesnevner for attraktivt reiseliv i Vestfold.

#### **Samarbeid om utvikling av reiselivet**

Det utøves i dag en rekke aktiviteter i nasjonalparken, både det enkle friluftslivet, båtliv, fiske og idrettsarrangement. Dagens nivå anses ikke å utgjøre en trussel for verneverdiene, men aktivitetene er i liten grad organisert.

Nasjonalparkforvaltningen kan ikke ha en dobbelt rolle, både som forvaltningsmyndighet og som initiativtaker for næringsbasert tiltak. Nasjonalparkstyret skal først og fremst legge til rette rammer for aktivitet i nasjonalparken. Det er nasjonalparkens regelverk og forvaltningsplan som legger hoveddrammene for muligheter og begrensninger. Samarbeid mellom nasjonalparkstyret og næringslivet er viktig, slik at næringslivet får god, oppdatert informasjon om de muligheter som finnes i parken, og de begrensninger som gjelder. Nasjonalparkforvaltningen og reiselivsbedriftene bør møtes regelmessig for å få dette samspillet til å fungere.

Nasjonalparkforvaltningen har lagt til grunn at infrastruktur knyttet til verdiskapningen skjer i randsonen av nasjonalparken eller i tilknytning til hovedinnsfallsportene.



### 3.4 Annen relevant kunnskap (samordning av brukerinteresser)

I arbeidet med besøksstrategien har det kommet fram noen mulige målkonflikter. Dyreholdere har blant annet påpekt at det har vært dårlig kommunikasjon knyttet til idrettsarrangement, løping og svømming over øyene. Tillatelser er gitt etter hensyn til verneverdiene, men dyreholdere med sau eller andre dyr på beite har opplevd forstyrrelser av dyra, og tilfeller av åpne grunder. Disse utfordringene kan løses med god informasjon til dyreholdere. Dette vil gi dyreholdere mulighet til å iverksette ekstra tiltak.

En annen problemstilling kan være forholdet mellom kommersiell og allmenn bruk av gapahuker eller andre tilretteleggingstiltak. God informasjon på sentrale steder, blant annet parkeringsplasser, infotavler og kartinformasjon vil være viktig for forståelsen av bruken.

Det er utvidet båndtvang av hensyn til dyr på beite i nasjonalparken i perioden 1. april til 15. oktober.

Forsvarets øvingsområder i sjø overlapper med store deler av Færder nasjonalpark. Det er ønskelig med god dialog for å ivareta både naturverdiene og friluftsjøinteressene.

I Færder nasjonalpark er det omkring 100 private hytter med større eller mindre eiendom. Disse grunneierne er viktige samarbeidspartnere for nasjonalparken. Det har vært eksempler på at innmark har blitt benyttet av fritidsbåter og besøkende. Friluftslovens bestemmelser for ferdsel i innmark og utmark gjelder også i nasjonalparken. Nasjonalparkforvaltningen vil vurdere behovet for tydeligere informasjon.

Kystverket er en viktig grunneier i nasjonalparken, og er blant annet eier av vedtaksfredede fyrstasjoner. I tillegg kan enkelte tiltak komme i konflikt med Kystverkets krav til sikkerhet og framkommelighet, dersom tiltakene berører hovedled eller biled, eks. brygger.

Hurtiggående fartøy nær land, eller ukontrollert motorisert ferdsel overalt i nasjonalparken kan være en trussel mot fuglelivet, spesielt i den sårbare hekketiden. I tillegg kan det oppleves som en trussel for det enkle friluftslivet ved at opplevelsesverdien forringes. Tidligere undersøkelser og arbeidet med besøksstrategien, indikerer at det kan være noen utfordringer knyttet til opplevelsen av andres båtbruk - spesielt fart, bølger og uvetting kjøring. Dette kan være en trussel mot muligheten for uforstyrret opplevelse av naturen gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv, slik verneformålet legger opp til.

Kajakkpadlere kan oppleve det som ubehagelig og kanskje også farlig når de møter motorbåter eller vannscootere som holder høy fart eller lager store bølger.

Disse utfordringene må i stor grad møtes med håndheving av eksisterende regelverk, samt informasjon og holdningsskapende arbeid. Fartsgrensene på fem knop 100 meter fra land og 30 knop i skjærgården for øvrig, kan bidra til å dempe konflikter mellom ulike typer båtferdsel. Oppsyn har økt i perioden etter opprettelsen av Færder nasjonalpark, men det kan være behov for ytterligere styrking av oppsyn.



Statens naturoppsyn har ferdselstellere ved tre innfallsporter til turområdet Moutmarka. Sammen med en brukerundersøkelse som Oslofjordens Friluftsråd fikk utført, har dette gitt forvaltningen verdifull informasjon. Nasjonalparkforvaltningen ønsker å videreføre ferdsels-telling i Moutmarka, men ønsker også å se på muligheten for å bruke mobildata til telling og analysering av ferdselsdata i samarbeid med Besøks-senter Færder nasjonalpark.

I den grad det skulle oppstå konflikt mellom ulike typer brukere, kan det være aktuelt for forvaltningen å bistå i dialogen mellom de berørte interessene. Det henvises til kapittel 5 i forvaltningsplanen.

#### **Retningslinjer for organisert ferdsel**

I forvaltningsplanen er restriksjoner på visse typer organisert ferdsel tatt inn for å sikre en dialog mellom brukere og forvaltning og gi forvaltningsmyndigheten mulighet til å styre uheldig ferdsel slik at det ikke oppstår konflikter i forhold til dyreliv, sårbar natur og kulturminner.

Brukerundersøkelsen fra Moutmarka, og samtaler med reiselivsaktører har vist at både besøkende og reiselivsaktører er opptatt av ferdsel og bruk på en skånsom måte.

#### **Nasjonalparkforvaltningen har derfor valgt å gjenta de retningslinjene som ligger i forvaltningsplanen:**

Forvaltningsplanen definerer ferdsel som organisert når personer, lag, firmaer e.l. planlegger, koordinerer eller arrangerer aktiviteten, samtidig som ferdselen omfatter grupper av deltagere eller foregår med en viss hyppighet over tidsrom.

Organisert ferdsel er i dag på et moderat nivå, og oppfattes derfor ikke som en stor utfordring i forhold til verneformålet. Friluftsutøvere og andre skal i størst mulig grad kunne velge hvor han/hun vil ferdes innenfor nasjonalparken.

Felles for alle som ferdes i nasjonalparken eller organiserer ferdsel, er at aktivitetene ikke skal være til skade for verneverdiene.

#### **Følgende typer av organisert ferdsel krever alltid tillatelser:**

- Grupper og arrangementer med minst 50 deltagere. Skoleklasser på tur omfattes normalt ikke av denne regelen, bortsett fra hvis antallet blir over 90 deltagere (tre skoleklasser).
- Grupper og arrangementer med færre enn 50 deltagere, når aktiviteten planlegges gjennomført minst tre ganger pr. år på samme sted. Alminnelig turaktivitet i mindre grupper i regi av familie og venner krever likevel ikke tillatelse etter denne regelen.
- Teltleire med minst 10 telt

Det anbefales alltid å informere grunneier om man er i tvil om grunneiers tillatelse må innhentes for aktiviteten. Faste arrangementer bør kunne få flerårig tillatelser hvis det ikke oppstår konflikter i forhold til naturmiljøet.

### **3.5 Hva ønsker de besøkende**

De besøkende oppleves å ha litt forskjellige ønsker om graden av tilrettelegging i nasjonalparken. Felles er et ønske om toaletter og avfallshåndtering, mulighet til telting og bålplasser.

De større båtene ønsker gode kaimuligheter. Opplysninger om nasjonalparken og naturverdiene og hva som er tillatt uttrykkes det også ønske om.

Brukerundersøkelsen i Moutmarka konkluderte med at brukerne i hovedsak var fornøyde, men det ble også gitt gode innspill til videre forvaltning og ønske om mer informasjon, blant annet om adferd.

Oslofjordens Friluftsråd peker på viktigheten av gode og vedlikeholdte parkeringsplasser i randsonen til nasjonalparken, og steder for utsetting av mindre båter og kajaker.

Flere av tiltakene som ønskes må skje i randsonen av nasjonalparken. Et godt samarbeid mellom nasjonalparkforvaltningen og nasjonalparkkommunen er viktig.



#### **I forbindelse med besøksstrategien og medvirkning ble det gjennomført tre dialogmøter:**

- Dialogmøte 1 involverte frivillige og aktører i skjærgården
- Dialogmøte 2 involverte Fagmiljø (Naturhistorisk museum, Statens naturoppsyn, Færder kommune, Skjærgårdstjenesten, naturforvalter FM, Vestfold og Telemark fylkeskommune v/kulturarv, grunneiere og ornitologer)
- Dialogmøte 3 involverte lokale reiselivsbedrifter

Møtene gav konkrete innspill til ønskede tiltak i nasjonalparken og områdene rundt.

Kort oppsummert ble de ulike gruppene bedt om innspill til følgende tema: Trusler, tilrettelegging, informasjon, samarbeid. Gruppene ble også bedt om innspill og tanker til miljøfokus og grønt reiseliv.

En rekke av de foreslåtte tiltakene ligger utenfor nasjonalparkforvaltningens ansvar, og er derfor i liten grad med i tiltaksplanen. De er likevel tatt med i beskrivelsen her, da det kan være nyttige innspill til kommunene i randsonen.

#### **Hovedfunnene kan kort oppsummeres slik:**

##### **Trusler/utfordringer:**

- Redusert kai/bryggeplass i randsonen for transportører og andre aktører er en utfordring for utvikling av videre aktivitet i nasjonalparken og næringsutvikling.
- Reduserte parkeringsmuligheter, både for de som skal ut med egen båt, og de som skal benytte taxibåt til aktiviteter i skjærgården kan begrense økt aktivitet.
- Akutt oljeforurensning er en trussel mot både friluftsliv, aktiviteter og natur
- Hurtiggående fartøy nær land, kan være trussel mot fugleliv, men også redusere opplevelsesverdien (støy/stillhet).
- At ilandstigningsforbudet ikke respekteres, kan være en forstyrrelse av dyrelivet
- Gjengroing er en trussel mot biologisk mangfold og for utøvelse av friluftsliv
- Misbruk av natur, som bålbrenning, overbesøk og masseturisme kan være en trussel mot både natur og friluftsliv.

##### **Samarbeid:**

- Det er et potensial til samarbeid mellom ulike frivillige organisasjoner, som felles arrangement/strandryddedag.
- Verdens ende kan være et knutepunkt til økt samarbeid mellom aktører, samarbeid oppsyn, samarbeid mellom offentlige og frivillige organisasjoner om tilrettelegging, overvåking og utvikling av spesifikke områder.

**Fysisk tilrettelegging:**

- Behov for bedre ilandstigningsbrygger på enkelte øyer
- Hogst for å åpne landskapet
- Bedre skilting
- Mer merking av stier, og tilrettelegge flere stier
- Flere toalett
- Kildesortering av søppel, tømmeasjon båtseptikk, ryddestasjon marin forsøpling
- Bedre parkeringsmuligheter
- Flere fortøyningsbolter

**Informasjon:**

- Behov for overvåkingsverktøy
- Bedre informasjon til grunneiere
- Infoskilt om adferd/regler, dyrehold, infoskilt UKL, severdigheter
- Bedre info på nettsider om forskning
- Gode turkart tilgjengelig
- Flere infotavler

Det er også kommet innspill om at det er ønskelig med en mer systematisert kartlegging og overvåking av brukermønsteret i nasjonalparken.

Flere av disse innspillene samstemmer med ulike tiltak i forvaltningsplanen og videreføres i besøksstrategien. Innspillene er omtalt i enkelte andre kapitler i besøksstrategien, og enkelte er videreført som konkrete tiltak.

## 4 Mål, strategiske grep og veivalg

Det er ønskelig å videreføre strategien fra forvaltningsplanen med å invitere de besøkende til definerte, robuste øyer og bruke tilrettelegging og informasjon som virkemidler. I praksis betyr dette at de mer sårbare øyene i liten grad markedsføres eller tilrettelegges.

### 4.1 Mål

**4.1.1 Mål for verneverdiene**

- Bevare et større naturområde med representative økosystemer ved kysten i ytre Oslo-fjord uten tyngre naturinngrep.
- Delta i forskningsprosjekter for å styrke kunnskapsgrunnlaget om verneverdiene
- Ivareta verneverdiene knyttet til landskap, vegetasjon, kulturminner og marine økosystemer, gjennom målrettet informasjons- og tilretteleggingstiltak på utvalgte steder som tåler stort besøkstrykk.

**4.1.2 Mål for de besøkende**

De besøkende skal:

- Få gode naturopplevelser
- Få økt kunnskap, forståelse og stolthet for nasjonalparken, kulturminnene og verneverdiene
- Få anledning til uforstyrret opplevelse av naturen gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.
- Barn og unge skal få formidlet naturverdiene knyttet til nasjonalparken på en god og informativ måte.

#### 4.1.3 Mål for reiselivet

Det er ønskelig fra nasjonalparkforvaltningens side å utvikle en bærekraftig reiselivsprofil i nasjonalparkregionen.

- Nasjonalparkforvaltningen vil tilrettelegge for besøkende med god kvalitet på informasjon, utsiktspunkter og infopunkt.
- Stier skal merkes som kyststi
- Nasjonalparkforvaltningen skal informere om opplevelser og muligheter i nasjonalparken gjennom nettsider og sosiale medier.
- Nasjonalparkforvaltningen vil være pådriver for et miljøvennlig reiseliv og flere miljømerkede aktører.
- Nasjonalparkforvaltningen ønsker dialog med Færder kommune om aktuelle tiltak knyttet til miljø. Det er ønskelig at kommunen og nasjonalparkforvaltningen har en tydelig dialog med reiselivsaktørene om miljøkrav i nasjonalparken.



Miljøsertifisert reiseliv er omtalt i forvaltningsplanen kapittel 5, Besøksstrategi.

## 4.2 Strategier

Besøksstrategien skal være en forutsigbar plan for forvaltningen for å bedre opplevelsen for de besøkende, bedre vernet og bidra til lokal verdiskapning. For å oppnå målsettingene om dette har nasjonalparkforvaltningen valgt en tredelt strategi med tilrettelegging (kanalisering), informasjon og samarbeid. For å ivareta verneverdiene og bevare områder uten tyngre inngrep, er det valgt kanalisering ved å peke ut og tilrettelegge i ulik grad på utvalgte områder.

Færder nasjonalpark ligger i et tett befolket område, og mange av tiltakene som er nødvendig for å gi besøkende gode opplevelser er knyttet til de nærliggende kommunene. Det er derfor nødvendig med et utstrakt samarbeid for å oppnå ønskede mål, både med de nærmeste kommunene, men også med Besøkssenter Færder nasjonalpark, reiselivet, Vestfold og Telemark fylkeskommune v/kulturarv og andre aktører i skjærgården. For å gi den besøkende god kunnskap om området, er det viktig med god informasjon og høy kvalitet på informasjonstavler, nettside og sosiale medier.

### 4.2.1 Tilretteleggingsstrategi

#### Hovedinnfallsporter, områder med stor grad av tilrettelegging

Hovedinnfallsport defineres som et «større informasjonspunkt» hvor formålet er å gi god informasjon til den besøkende, både kunnskap om Færder nasjonalpark og informasjon om hvordan besøke og oppleve nasjonalparken.

Hovedinnfallsporene i Færder nasjonalpark kjennetegnes ved store havneanlegg, omfattende servicetilbud og skiltportaler med generell informasjon om nasjonalparken. Stedene har videre en rekke aktivitetstilbud og ligger nært til servering. Alle har god infrastruktur, og vil i ulik grad ha helt eller delvis universell tilrettelegging. Det bør informeres på nettsidene om områder med god tilrettelegging for alle brukergrupper.

Hovedinnfallsporene vurderes som robuste og ligger i randsonen av Færder nasjonalpark. Nasjonalparkforvaltningen vil fokusere på disse områdene ved planlegging av tilretteleggings- og informasjonstiltak. Det vil være nødvendig med god dialog med de aktuelle kommunene om tiltakene.

Tilretteleggingstiltak som brygger, fortøyningsinstallasjoner m.m. som ønskes gjennomført i kommunens sjøområde, vil involvere Færder kommune, og det kan også være aktuelt å involvere Kystverket i forhold til sikkerhet eller fremkommelighet i hovedled eller biled.

**Det er valgt ut tre hovedinnfallsporter:**

- Tønsberg Havn
- Verdens ende
- Østre Bolæren og Vestre Bolæren

**Tønsberg Havn**

Tønsberg vil ofte være den besøkendes første stopp mot Færder nasjonalpark, og har besøkende hele året. Tønsberg brygge er et naturlig samlingspunkt for turister som ankommer Tønsberg med bil eller tog/buss, eller med egen båt til Tønsberg gjestehavn. Her skal den besøkende få god kunnskap om Færder nasjonalpark, og god informasjon om hva man kan gjøre og oppleve og hvordan man kommer dit. Det er to muligheter å komme til Færder nasjonalpark fra Tønsberg: Med egen båt eller med rutebåt til Bolærne-gruppen, eller med bil/buss/sykkel til Verdens ende og Besøkssenter Færder nasjonalpark og Moutmarka (landfast).



Nasjonalparkforvaltningen skal i dialog med Tønsberg kommune for å utarbeide en helhetlig skiltplan. Tønsberg kommune er ansvarlig for tilretteleggingstiltak.

**Verdens ende**

Verdens ende er et mye besøkt område hele året, med hovedtyngden av besøkende i sommersesongen. Besøkende kommer med egen båt til gjestehavnen, eller med bil/buss/sykkel. For å komme ut i nasjonalparken går det rutebåt fra Tønsberg til Bolærne-øyene og til Verdens ende i sommersesongen. Hele året finnes taxibåt-/charterbåttilbud.

Besøkssenter Færder nasjonalpark ligger på Verdens ende. Senteret skal gi god kunnskap om nasjonalparken, både om natur- og kulturverdiene. I tillegg skal det gis informasjon om aktiviteter og muligheter i nasjonalparken.

For turgåing i nasjonalparken henvises det til Moutmarka. Området ligger i kort avstand fra Verdens ende. I Moutmarka er det skiltet flere turrunder som kyststi. Nasjonalparkforvaltningen ønsker å etablere et utsiktspunkt og fotopunkt på Skåetangen, i samarbeid med grunneier. Her kan det informeres om både naturverdier og nyere tids krigsminner. Det bør vurderes flere tilretteleggingstiltak som benker og informasjonsskilt.

Nasjonalparkforvaltningen har et ønske om at det etableres en kyststi i terrenget fra Besøkssenter nasjonalpark (på Verdens ende) og ut i nasjonalparken, mot Skåetangen. Dette vil øke området attraktivitet som arena for aktiviteter, og knytte besøkssenteret og nasjonalparken nærmere hverandre. Det anbefales i tillegg å markere en kyststi fra Besøkssenter Færder nasjonalpark til kyststinettet i Moutmarka.

Det skal lages en helhetlig skiltplan for hele området Verdens ende.



### **Østre og Vestre Bolæren**

Østre Bolæren er et naturlig knutepunkt i skjærgården, og har mange besøkende som kommer med båt, på grunn av sin fine og trygge gjestehavn. Øya har svært god infrastruktur fra tiden i forsvarets eie og området har blitt videreutviklet under Vestfold og Telemark fylkeskommune og senere Færder kommune sitt eierskap. Det går rutebåt mellom Tønsberg og Østre Bolæren i sommersesongen, og båten går etter avtale også innom de andre Bolærne-øyene eller Fulehuk Fyr.

Østre Bolæren er en av øyene i Bolærne-gruppen som var i forsvarets eie fra 1916 og fram til år 2004. De tre øyene Østre, Vestre og Midtre Bolæren inngikk alle i denne gruppen, og ble kjøpt opp i perioden 2004-2005. Østre Bolæren er den nest største av de tre øyene. Øya fungerte som fort og forlegning, og har derfor en stor bygningsmasse og godt tilrettelagt infrastruktur, med brede stier og delvis asfalterte småveier. Øya har en stor gjestehavn med tilgang til strøm, serviceanlegg og servering.

Deler av anlegget benyttes til leirskole og større grupper. Det er også en ubetjent kystledhytte på øya, som kan bestilles gjennom nettsidene til Oslofjordens Friluftsråd. Loshuset er åpent for ukesleie i skolens sommerferie.

Øya har kiosk og servering. Annen aktivitet er Loshuset som formidler kulturhistorie og enkel kafe, og Tønsberg forvarsforening med guiding om forsvarshistorie og forsvarsmuseum.

Det er merket kyststi rundt øya, og nasjonalparkforvaltningen har satt opp flere tema-informasjonstavler. Kun deler av øya er Færder nasjonalpark. Området med bebyggelse er utenfor Færder nasjonalpark. Det er Færder kommune som er grunneier og forvalter øya. Nord på øya er det teltplass, og en gapahuk er satt opp i forbindelse med prosjektet «Padleled Vestfold».

Nasjonalparkforvaltningen ønsker å lage et ubemannet info-punkt på øya. Bygningen skal fylles med informasjon om naturverdiene i Færder nasjonalpark, om Besøkssenter Færder nasjonalpark og en større utstilling om bosettingen på øyene og kulturlandskapet. Nasjonalparkforvaltningen ønsker også å opprette et utsiktspunkt/fotopunkt på den sydlige delen av øya, hvor det er godt utsyn til nasjonalparken. Dette er dessuten et godt utgangspunkt for informasjon om de marine verdiene i nasjonalparken.

Østre Bolæren er et satsningsområde for Færder kommune, og kommunen og nasjonalparkforvaltningen samarbeider om tiltak.

Det skal utarbeides en helhetlig skiltplan for øya.

Vestre Bolæren har ikke skiltportal, og regnes derfor ikke som en hovedinnfallsport, men tilfredsstillende for øvrig beskrivelsen av områder med stor grad av tilrettelegging. Vestre Bolæren har enkel gjestehavn med brygger og serviceanlegg. Det foreligger planer for utbygging av en mer omfattende gjestehavn. Det er en liten sommerkafe og småhytter med mulighet for overnatting.

Øya blir markert som rasteplass/teltplass på kartet for «Padleled Vestfold». Det er merket en kyststi-rundløype med avstikker til gravrøysa på toppen. Teltplassen Kalvenga skal skjøttes som slåtteeing ifølge forvaltningsplanen til nasjonalparken.



### **Øyer og områder med utvidet tilrettelegging for friluftsliv**

For å gi mulighet til variert bruk av nasjonalparken, og styre ferdsele utover de tungt tilrettelagte øyene, vil nasjonalparkforvaltningen legge til rette for noe utvidet tilrettelegging for friluftsliv på utvalgte, robuste øyer og områder. De utvalgte stedene er Mellom Bolæren, Ildverket, Hvaløy og Moutmarka.

#### **Mellom Bolæren**

Mellom-Bolæren er en øy med særpreget og variert natur, og et til dels gjengrodd kulturlandskap hvor det gjøres en rekke skjøtselstiltak. Øya har kulturminner fra bronsealder til nyere tid, og har merket kyststi og flere tema- og informasjonstavler. Foreningen Mellom-Bolærens Venner utfører oppgaver knyttet til bevaring av kulturverdiene på øya, deriblant rehabilitering og vedlikehold av bygninger, skjøtsel av kulturlandskapet og guiding. Mellom Bolæren har en flytebrygge der båtbrukere kan legge til, og det finnes enkle toaletter og søppelbod på øya. Kystledhytte (ubetjent hytte) kan leies via nettsidene til Oslofjordens Friluftsråd. Det er merket kyststi over øya, og nasjonalparkforvaltningen har satt opp flere tema-informasjonstavler.



Kammarhjelle, foto: Anne Stormsølling

Det planlegges flere skjøtels- og tilretteleggingstiltak på øya. Det er ønskelig med fortsatt beiting for å holde kulturlandskapet åpent.

Nasjonalparkforvaltningen jobber tett med kulturminnemyndighetene om kartlegging, skjøtsel og informasjon om kulturminnene på øya.

#### **Ildverket**

Ildverket ligger i Tjøme-skjærgården og er en mye benyttet øy med flere tilretteleggingstiltak fra tidligere. Øya har rester etter tidligere bosetting, og flere fine bukter for bading, soling og teltning. Det er flere brygger, informasjonstavler, teltplasser, bålpanner og toaletter på øya. Ei lita kystledhytte (selvbetjent hytte) kan leies via nettsidene til Oslofjordens Friluftsråd. Det er satt opp gapahuk i forbindelse med prosjektet «Padleled Vestfold».

Mange skjøtselstiltak er utført i henhold til forvaltningsplanen, som har bidratt til å åpne opp gjengrodd landskap og gjøre øya mer tilgjengelig for besøkende. Det arbeides med å merke en kyststi rundløype. Det er lite behov for opparbeiding av trasé, etter som det benyttes eksisterende stier, og traséen legges over fjell og svaberg. Miljødirektorarets håndbok for miljøvennlig tilrettelegging legges til grunn. Flere tema-infoskilt er satt opp.

#### **Hvaløy**

Hvaløy er en øy som skal tilrettelegges mer for friluftsliv. Hvaløy ligger lett tilgjengelig fra Tønsberg og Nøtterøy og er et godt utgangspunkt for dagsutfart. Øya har toalett og brygge, i tillegg er det ryddet en del vegetasjon for å bedre fremkommeligheten.

Planen for øya omfatter bl.a. merking av kyststi og oppsetting av informasjonstavler. Merking av kyststi og opparbeiding av trasé gjøres i samarbeid med Færder kommune. Miljødirektorarets håndbok for miljøvennlig tilrettelegging legges til grunn. Målet er å gi de besøkende gode turmuligheter og samtidig styre ferdsele utenom bebyggelse og sårbare naturverdier. Det skal også ryddes rundt store eiker i henhold til skjøtelsplanen. Dette tiltaket vil gi større naturopplevelse for den besøkende.



### Moutmarka

Moutmarka er det eneste landfaste tur- og utfartsområdet til Færder nasjonalpark, og et av regionens mest benyttede turområder. Området har en særpreget og vakker natur, og flere sårbare arter, både planter, sopp, insekter og fugler. Området anses likevel å tåle stort besøkstrykk.

For å bevare naturverdiene er det tilrettelagt med merkede kyststier, og myrbruer på våte områder. Dette arbeidet skal videreføres. I tillegg finnes flere toaletter, informasjonstavler og en bålplass. En ridesti er tilrettelagt i utkanten av området. Det er ønskelig å etablere et utsiktspunkt/fotopunkt med informasjonstavler i samarbeid med grunneier.

### Øvrige øyer i skjærgården

Det finnes en rekke andre øyer med tilnærmet samme tilrettelegging som Ildverket, Mellom Bolæren, Hvaløy og Moutmarka. Som hovedregel foreslås ikke særskilt tilrettelegging ut over vedlikehold av det som er der i dag på disse øyene.

Dette er ikke til hinder for at det kan gjøres enkle tilrettelegginger på andre øyer etter grundige vurderinger. Øyene er tilgjengelig for besøk, men det gjøres ingen særskilt markedsføring av disse. Det er noen ferdselsrestriksjoner knyttet til spesielt sårbare arter eller hekkeområder for sjøfugl.

På enkelte øyer har det vært utfordringer knyttet til ferdsel i innmark og utmark. Friluftslovens bestemmelser om ferdsel i innmark og utmark gjelder også i nasjonalparken. Nasjonalparkforvaltningen vil vurdere ulike forebyggende informasjonstiltak.

Tilretteleggingsstrategien er ikke til hinder for mulighetene som ligger i verneforskriften og forvaltningsplanen for tilrettelegging i Færder nasjonalpark.

### 4.2.2 Informasjonsstrategi

Nasjonalparken skal bidra til god og relevant informasjon om verneverdiene og verneformålet i nasjonalparken og om muligheter og tilbud for den besøkende. Nettsider, sosiale medier, fysiske skilttiltak og merking i nasjonalparken skal bygge opp under besøksstrategien og ønske velkommen inn. Det har også blitt uttrykt et ønske fra besøkende og aktører om å informere om begrensninger og hva som er tillatt/ikke tillatt, som for eksempel vannscooterforbud og forbud mot bruk av drone.

### Besøkssenter Færder nasjonalpark

Besøkssenter Færder nasjonalpark på Verdens ende ble åpnet i juni 2015 og er lokalisert strategisk ved en av nasjonalparkens tre hovedinnfallsporter, Verdens ende. Senteret ble autorisert av Miljødirektoratet i juni 2016 og fyller sitt samfunnsoppdrag ved å formidle kunnskap om, og skape engasjement og aktivitet rundt nasjonalparken. Den digitale utstillingen «På kanten av havet» gir besøkende en informativ og nyskapende opplevelse. Besøkssenteret tilbyr også undervisning og tilpassede opplegg for barnehager og skoler, og er et samlingspunkt for forvaltningen og fagmiljøet.



I tillegg har senteret et oppdrag om å bidra til verdiskaping for lokalt reiseliv, næringsliv og kulturliv. Besøkssenteret er åpent for publikum hele året. I åpningstiden har resepsjon og senterbutikk også en rolle som informasjonspunkt for Visit Vestfold.

Den besøkende skal oppleve å få god kunnskap og veiledning om Færder nasjonalpark, og en opplevelse av naturverdiene og kulturminnene i nasjonalparken. Nasjonalparkforvaltningen vil samarbeide om undervisnings- og formidlingsopplegg, spesielt til barn og unge.

### **Informasjon på Østre Bolæren, Tønsberg havn og Verdens ende**

Østre Bolæren, Tønsberg havn og Verdens ende er definert som hovedinnfallsporter til nasjonalparken. Dette er steder som har et stort antall besøkende, og ofte den besøkendes første møte med nasjonalparken. De besøkende skal få god kunnskap om nasjonalparken og verneverdiene, samt at de ønskes velkommen inn og får informasjon om opplevelser og aktiviteter. Generell informasjon om nasjonalparken finnes på alle stedene.

Nasjonalparken ønsker å legge til rette for at det skal tilbys faste båtturer til nasjonalparken fra Tønsberg havn. I Tønsberg havn må det gis informasjon om rutebåt til Østre Bolæren og Verdens ende, samt vise veien til Besøkssenter Færder nasjonalpark.

Dampskipet Kysten kan være en aktuell informasjonsarena for utvidet informasjon om nasjonalparken. Det må samarbeides med Tønsberg kommune om videre utvikling. Det er også svært viktig å informere om atferd i parken, siden mange besøkende starter ut fra Tønsberg havn. Særs viktig er å informere om at vannscooterkjøring og dronofilmning ikke er tillatt, samt øyer med ilandstigningsforbud.

Det skal utarbeides et «infopunkt Østre Bolæren», som vil omfatte utstilling og informasjon om nasjonalparken, særlig om bosettingshistorie og kulturlandskapet. Her vil det også informeres om Besøkssenter Færder nasjonalpark på Verdens ende. Prosjektet med infopunkt er igangsatt. Det ønskes også etablert et utsiktspunkt/fotopunkt på sydenden av Østre Bolæren. Det vurderes også andre tilretteleggingstiltak.

### **Informasjonstavler**

#### **Forvaltningsplanen omfatter en skiltinformasjonsplan på tre nivåer:**

- Skiltportal (tre hovedinnfallsporter)
- Generelt infoskilt
- Temaskilt (naturinformasjon, friluftslivsinformasjon, kulturminner m.m.)

Skiltportalene som står ved hovedinnfallsporene, står plassert på Tønsberg brygge, Verdens ende og på Østre Bolæren. Disse inneholder generell informasjon om nasjonalparken. Informasjon på disse stedene bør utvides med mer informasjon om hva man kan se og gjøre.

Generelle infoskilt er i tillegg satt opp i gjestehavner, båthavner, hotell og viktige turistvirksomheter i randsonen og kommer på øyer med utvidet tilrettelegging for friluftsliv. Generelle informasjonsskilt bør også settes opp på kystledhyttene i nasjonalparken.

Temaskilt er plassert på øyer med særlige naturkvaliteter, kulturminner eller annen viktig informasjon, etter en skiltinfolan utarbeidet for forvaltningsplanen. Disse skal bidra til en bedre opplevelse for den besøkende. Tavlene er i tråd med merkevareprofilen til Norges nasjonalparker.



Det kommer også tavler på øyer med utvidet tilrettelegging for friluftsliv, øyer med særlige verneverdier, øyer med viktige skjøtselstiltak og Moutmarka.

Det skal utarbeides en helhetlig skiltplan for Verdens ende og for Østre Bolæren. Planene må utarbeides i samarbeid med Færder kommune og Besøkssenter Færder nasjonalpark. Det bør også utarbeides en helhetlig skiltplan for Tønsberg havn i samarbeid med Tønsberg kommune.



### Nettside

Det ble i 2015 vedtatt at Færder nasjonalpark og Besøkssenter Færder nasjonalpark skulle ha felles nettside for å nå ut til publikum med produkt og profil. Innholdet skal tilfredsstillende behovene til både besøkende og fagmiljøer, og bygge opp under besøksstrategien. Nettsiden skal i tillegg være en portal for det lokale reiselivet. [Ferdernasjonalpark.no](http://ferdernasjonalpark.no) ble lansert sommeren 2016 og er tilgjengelig på norsk, engelsk og tysk. Nettsiden skal være brukervennlig og levende.

### Sosiale medier

Færder nasjonalpark og besøkssenteret har også felles facebookside med tittelen «Færder nasjonalpark». Facebooksiden har i overkant av 7000 følgere og det er den fremste digitale kommunikasjonskanalen med publikum.

Nye innlegg publiseres jevnlig og det er den viktigste markedsføringskanalen for arrangementer i nasjonalparken og i besøkssenteret, samt informasjon om skjøtsel, kulturminner og naturverdier.

Besøkssenter Færder nasjonalpark og samarbeidspartnere har utarbeidet en tur-app som dekker Færder nasjonalpark og omkringliggende områder i kommunene Færder og Tønsberg. Hensikten med tur-appen er å informere om mulighetene til aktivitet og opplevelse i nasjonalparken og bidra til økt besøk. Samtidig vil dette også være et virkemiddel til å styre besøkendes bevegelsesmønster, og herunder bygge oppunder strategien med differensiert tilrettelegging. Appen ble lansert i 2018. Tur-appen vil også være et godt verktøy for lokale reiselivsaktører.

### Brosjyre

I 2019 utga Miljødirektoratet ny brosjyre om Færder nasjonalpark i samarbeid med nasjonalparkforvaltningen. Brosjyren er utarbeidet ifølge designmanualen for norske nasjonalparker. Brosjyren er informativ og henvender seg til den besøkende, og distribueres via Besøkssenter Færder nasjonalpark, nasjonalparkkommunen og andre aktuelle steder.

### 4.2.3 Samarbeidsstrategi

Færder nasjonalpark ligger i et tett befolket område med mye besøk. For å få til en god besøksforvaltning er nasjonalparken avhengig av godt samarbeid med vertskommunen, som også er blitt godkjent som nasjonalparkkommune, og ikke minst Skjærgårdstjenesten Færder enhet. Andre viktige samarbeidsaktører vil blant annet være Besøkssenter Færder nasjonalpark, reiseliv, Oslofjordens Friluftsråd, Vestfold og Telemark fylkeskommune v/kulturarv og Kystverket. Nasjonalparken jobber i nettverk med kommunen og andre aktører knyttet til forvaltning og tilrettelegging for besøkende, blant annet grunneiere i nasjonalparken og aktive frivillige foreninger og enkeltpersoner.

Nasjonalparkforvaltningen ønsker å videreutvikle samarbeidet med Færder og Tønsberg kommune, med Besøkscenter Færder nasjonalpark og andre aktører knyttet til friluftsliv og skjøtsel, her vil det også være viktig med innspill fra grunneierne i nasjonalparken.

I tillegg ønsker nasjonalparkforvaltningen å få til en god dialog med reiselivet i regionen for å bygge opp under verdiskaping i randsonen. Samarbeid mellom nasjonalparkstyret og næringslivet er viktig, slik at næringslivet får god, oppdatert informasjon om muligheter og begrensninger i nasjonalparken.

I nasjonalparken er det også svært mange kulturminner som har behov for skjøtsel og informasjon, og en viktig samarbeidspartner vil være Vestfold og Telemark fylkeskommune v/kulturarv og de naturhistoriske miljøene, og i noen tilfelle også Kystverket.

### Forankring

Færder nasjonalpark ligger inntil et tett befolket område med mange interesser og aktører. Området er et av Norges mest benyttede områder til friluftsliv og rekreasjon. Dette representerer først og fremst en ressurs for forvaltningen. For å ivareta denne ressursen er det viktig at forvaltningen av nasjonalparken preges av samarbeid, åpenhet og tverrfaglighet. Nasjonalparkens myndighet strekker seg ikke utover nasjonalparkens grenser, mens den besøkende i mindre grad er opptatt av grenser. For å gi den besøkende gode opplevelser og muligheter til besøk i nasjonalparken, er derfor forvaltningen avhengig av godt samarbeid i nettverk med både offentlige og private aktører.

Færder kommune har en svært viktig rolle, både som grunneier i nasjonalparken, men også som tilrettelegger i nasjonalparken og i nasjonalparkens randsone.

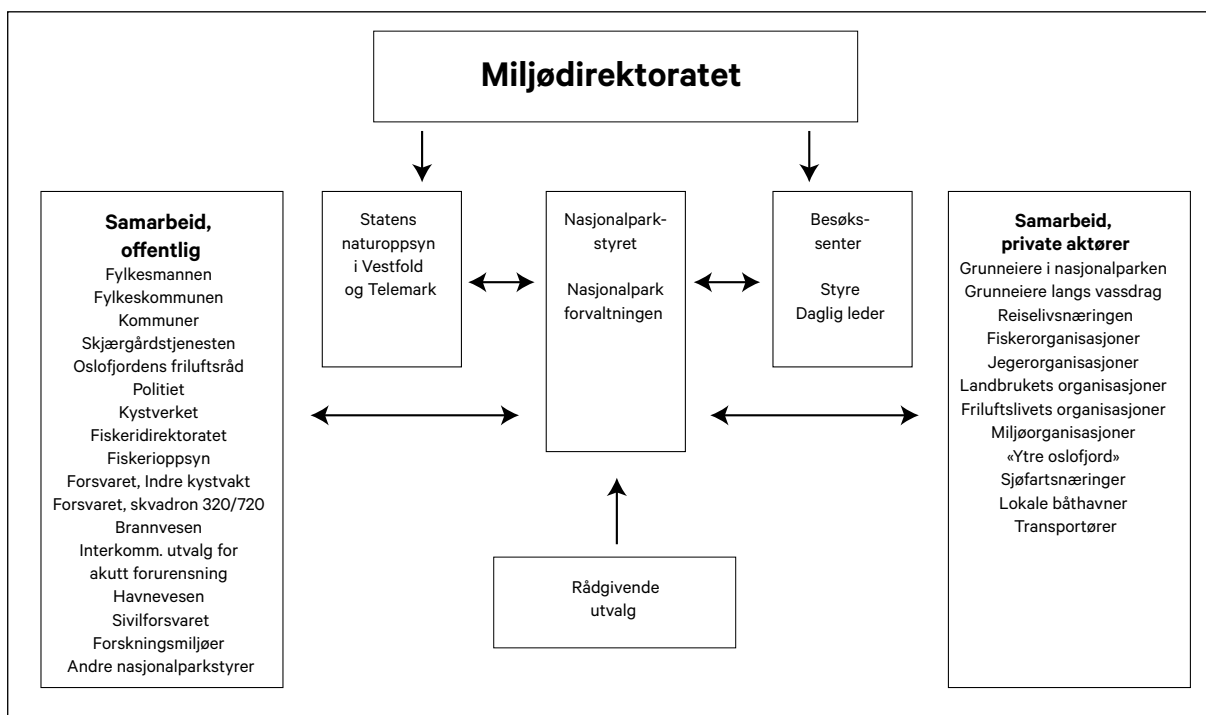




Foto: Geir Blomdal/Sipsol

### **Samarbeid om kompetanse**

I forvaltningen av Færder nasjonalpark vil det være behov for et bredt spekter av kompetanse og det vil være mange berørte aktører. Viktige kompetansepartnere vil være

- Marine nasjonalparker, men også øvrige nasjonalparker.
- Besøkssenter Færder nasjonalpark, informasjon og naturveiledning til besøkende, samarbeid med reiselivet.
- Forskningsmiljøene, for forskning og kartlegging. Nasjonalparkene er drivkraft for «Krafttak for kysttorsken» og «Frisk Oslofjord» (2019).
- Oslofjordens Friluftsråd om tilrettelegging, drift og skjøtsel av områder, samt natur- og friluftsviledning og undervisningsopplegg.

### **Delt myndighet**

Færder nasjonalpark har lokal forvaltning. Forvaltningsmyndigheten ligger hos et nasjonalparkstyre med representanter fra vertskommunen og Vestfold og Telemark fylkeskommune. Tilretteleggingstiltak gjennomføres i samarbeid med vertskommunen og grunneiere. Oppsyn gjennomføres via Miljødirektoratets uteapparat (Statens naturoppsyn), Skjærgårdstjenesten, Kystvakta, Politi og Fiskeriforvaltning.

Besøkssenteret har eget styre og administrasjon og er organisert som et IKS. Besøkssenteret jobber med informasjon og naturveiledning og kontakt med reiselivet.

### **Samarbeid med reiseliv**

Det er et ønske fra nasjonalparkforvaltningen med et godt samarbeid med reiselivet og aktører i og ved Færder nasjonalpark. Det har vært god dialog med aktørene i prosessen mot etableringen av nasjonalparken, og det har vært ytterligere dialog i etterkant, blant annet med ulike transportører i nasjonalparken. Det har vært gjennomført to nasjonalparkverktkurs, hvor også reiselivsaktører har deltatt. Reiselivet har også vært involvert i prosessen med besøksstrategien.

Det er et ønske å formalisere en årlig samling for reiselivet i samarbeid med Besøkssenter Færder nasjonalpark og Færder kommune. Nettsidene til nasjonalparken inneholder opplysninger om aktiviteter, arrangement, transport og overnattingstilbud i tilknytning til nasjonalparken, tilbudt fra lokale reiselivsaktører. Nasjonalparkforvaltningen ser positivt på utvikling av aktiviteter knyttet til allerede eksisterende bruk av nasjonalparken.

Det er imidlertid viktig med dialog, og at reiselivsaktører forholder seg til nasjonalparkens «retningslinjer for organisert ferdsel». I tillegg kan det være andre faktorer knyttet til verneverdiene som det må tas hensyn til. Nasjonalparkforvaltningen vil bidra med å sette fokus på miljøsertifiseringsordninger.

Nasjonalparkforvaltningen anser at hovedinnfallsportene til Færder nasjonalpark kan være gode arenaer for verdiskapning.

### **Vertskapskurs**

Det ble avholdt et «nasjonalparkvertkurs» for alle interesserte i 2014. Etter fem år som etablert nasjonalpark, utviklet nasjonalparken et nytt kurs mer målrettet både på innhold og målgruppe. Besøkssenter Færder nasjonalpark vil her få en sentral rolle i oppfølgingen av deltakerne etter gjennomført kurs, og det ønskes årlig oppfølging.

Det er også på sikt ønskelig å informere reiselivspersonell knyttet til reiselivsbedrifter i eller tett på nasjonalparken med et enklere opplegg, i tillegg til ansatte i kommunen knyttet til oppgaver i eller tett på nasjonalparken.

### **Frivillige**

I Færder nasjonalpark har det i de senere årene blomstret opp med en rekke frivillige aktører, både med restaurering av bygninger, restaurering og skjøtsel av kulturlandskap, formidling av kulturhistorie og forsvarshistorie og mye mer. Flere foreninger er knyttet til ulike samarbeidsorganer eller har etablert egen kontakt med det offentlige. Besøkssenter nasjonalpark ønsker å se på en organisering av de frivillige knyttet til nasjonalparken og besøkssenteret.

### **Ressurser**

Nasjonalparken får årlige bevilgninger gjennom «tiltaksmidler for verneområder» fra Miljødirektoratet. Ved å samarbeide med ulike aktører, både offentlige og frivillige, gir det samlet sett tilgang til vesentlig mer ressurser i nasjonalparken for å gjennomføre de ønskede tiltak.

Oppsyn og veiledning er godt beskrevet i Forvaltningsplanen, kapittel 4.1.7. Myndighet, roller og oppgavefordeling.

Nasjonalparken ønsker at det utvikles et undervisningsopplegg for skoler og barnehager, og samarbeider tett med Besøkssenter Færder nasjonalpark og andre om dette. Besøkssenter Færder nasjonalpark har fra 2018 en naturveileder i 50 % stilling.

### **Tilrettelegging og skjøtsel**

Vertskommunen er en viktig samarbeidsaktør også i forbindelse med tilrettelegging og skjøtsel. Vertskommunen har utarbeidet egne forvaltningsplaner for tilretteleggingstiltak for friluftsliv. Nasjonalparkforvaltningens egen tilrettelegging for allment friluftsliv vil hovedsakelig være avgrenset til det som er nødvendig for å ivareta verneformålet, men det kan i noen tilfelle være sammenfallende interesser med kommunen, og det vil da samarbeides med kommunen. Skjøtsel for øvrig skjer etter forvaltningsplanen for nasjonalparken. Det er behov for samarbeid om en rekke av tiltakene.

#### **4.2.3.1 «Utslippsfri nasjonalpark» og Miljøsertifisert reiseliv**

Nasjonalparkforvaltningen er opptatt av bærekraftig tilrettelegging og bruk av nasjonalparken. Nasjonalparkstyret har gitt innspill til Færder kommune om «utslippsfri nasjonalpark», som inviterer kommunen til å tenke miljømessige tiltak knyttet til randsonen og nasjonalparken. Det er også et ønske at kommunen og reiselivsnæringen utvikler et bærekraftig reiseliv, og

at kommunen og nasjonalparkforvaltningen har en tydelig og kvalifisert dialog med reiselivsaktørene om hvilke miljøkrav som er ønskelig.

Nasjonalparkforvaltningen har derfor valgt et eget punkt i tiltaksplanen kalt «Bærekraftig tilpasning».

Det er ønskelig fra nasjonalparkforvaltningens side at det utvikles en bærekraftig reiselivsprofil i nasjonalparkregionen. Dette har allerede en forankring i nasjonalparkens forvaltningsplan.

De fleste store hotellkjedene har en miljøsertifisering allerede i dag. Flere ordninger benyttes, slik som Svanemerket, Miljøfyrtårn eller miljøledelsessystemet ISO 14001.

Norsk økoturisme administreres av Innovasjon Norge, og foreløpig har en bedrift i nasjonalparkens randsone denne sertifiseringen. Det er også mulig for destinasjonen eller regionen å søke godkjenning som Bærekraftig reisemål.

Nasjonalparken ønsker større fokus på grønt reiseliv, og vil derfor være en pådriver både mot kommune og reiseliv om bærekraftig utvikling og sertifisering. Innovasjon Norge satser på bærekraftig reiseliv, og næringen har selv bidratt til å utvikle «veikart for bærekraftig reiseliv».

Nasjonalparkstyret ønsker dessuten å bidra til økt kunnskap om nasjonalparken hos reiselivsaktører og andre aktører i og ved randsonen.

## 5 Tiltaksplan

Besøksstrategien har en varighet på fem år, men det skal gis en årlig oversikt til nasjonalparkstyret. Tiltakslisten skal gjennomgås årlig i forbindelse med budsjettgjennomgang.

| TILRETTELEGGING OG SKJØTSEL   | ANSVARLIG               | SAMARBEID MED  | PERIODE  |
|---|-------------------------|--|--|
| Videreføre tilretteleggingstiltak fra forvaltningsplanen: (bålpanner, informasjonstavler, informasjonstiltak m.m.)  | NP forvaltningen        | Færder kommune<br>Grunneiere   | Kontinuerlig i perioden 2019-2024<br>Tiltaksmidler for verneområder                                    |
| Gjennomføre andre tilretteleggingstiltak for friluftsliv, jfr. detaljerte forvaltningsplaner, etter søknad (merking av kyststier, enkle fortøyningsinnretninger m.m.)               | Færder kommune          | NP forvaltningen<br>Grunneiere   | Kontinuerlig i perioden 2019-2024<br>Kommunale friluftsmidler og tilskuddsmidler                       |
| Videreføre arbeidet med skjøtsel av opparbeidede områder  | NP forvaltningen        | SNO<br>Grunneiere<br>Dyreholdere   | Kontinuerlig i perioden 2019-2024<br>Kontinuerlig i perioden 2019-2024<br>Tiltaksmidler i verneområder |
| Fjerning av uønskede arter (jfr. forvaltningsplan) på viktige natur- og friluftsområder   | NP forvaltningen<br>SNO | Skjærgårdstjenesten  | Kontinuerlig i perioden 2019-2024<br>Tiltaksmidler for verneområder                                    |
| Videreføre arbeidet med skjøtsel for å øke det tilgjengelige areal for beiting og friluftsliv   | NP forvaltningen        | Dyreholdere<br>Grunneiere<br>Frivillige  | Midtveis i perioden 2021-2024<br>Tiltaksmidler for verneområder  |
| Bidra til å utrede muligheten for kyststi fra Skåetangen (Færder NP) til Besøkscenter Færder nasjonalpark (Verdens ende). Etablering av nye stier krever dispensasjon fra forskrift | Færder kommune          | NP forvaltningen<br>Besøkscenter FNP<br>Grunneiere<br>Oslofjordens Friluftsråd | Siste del av perioden 2019-2024<br>Finansiering vurderes   |
| Bidra til skjøtsel av utvalgte kulturminner (jfr. forvaltningsplan, gravrøyser, Store Færder m.m.)  | NP forvaltningen        | VTFK v/kulturarv<br>Frivillige   | Kontinuerlig i perioden 2019-2024  |
| Være pådriver for merking av kyststi fra Færder nasjonalpark (kyststi-nett) til Besøkscenter Færder nasjonalpark, via etablerte veier og stier                                      | Færder kommune          | NP forvaltningen<br>Besøkscenter FNP<br>Grunneiere<br>Oslofjordens Friluftsråd | Siste del av perioden 2019-2024<br>Finansiering vurderes   |



| INFORMASJON  | ANSVARLIG                            | SAMARBEID MED  | PERIODE   |
|--|--------------------------------------|--|---|
| Oppdatere eksisterende informasjonstavler i henhold til ny merkevareprofil   | NP forvaltningen                     | Aktører i Færder NP<br>– relevant informasjon  | Kontinuerlig i perioden 2019-2024<br>Tiltaksmidler for verneområder             |
| Utvikle og sette opp informasjonstavler i henhold til forvaltningsplan Færder NP   | NP forvaltningen                     | Færder kommune<br>Aktører i skjærgården<br>Historielag   | Kontinuerlig i perioden 2019-2024<br>Tiltaksmidler for verneområder             |
| Utvikle opplegg for å gi kunnskap til reiselivet i nasjonalparken/randsonen, sesongarbeidere, fiskere, ansatte i kommunen som jobber med tilrettelegging og drift- og vedlikeholdstiltak | NP forvaltningen<br>Besøkssenter FNP |  | 2021-2022<br>Tiltaksmidler for verneområder                                     |
| Utvikle nasjonalparkvert-kurs for frivillige og ansatte i reiselivet   | NP forvaltningen                     | Besøkssenter FNP<br>Oslofjordens Friluftsråd   | 2021<br>Tiltaksmidler for verneområder  |
| Formidle informasjon til besøkende fra pågående forskningsprosjekter   | NP forvaltningen<br>Besøkssenter FNP | Forskningsmiljøer<br>Inspira vitensenter   | Kontinuerlig i perioden 2019-2024   |
| Oppdatere nettsidene regelmessig med viktig informasjon og besøksstrategi. Oppdatere nettsiden i henhold til Designmanual for Norges nasjonalparker. Viktig for felles merkevarebygging  | NP forvaltningen<br>Besøkssenter FNP |  | Kontinuerlig i perioden 2019-2024   |
| Oppdatere og gjennomgå nettsiden med relevant informasjon knyttet til besøksstrategien   | NP forvaltningen                     | Besøkssenter FNP   | 2020-2021<br>Tiltaksmidler i verneområder                                       |
| Utarbeide distribusjonsplan for besøksbrosjyren for Færder nasjonalpark  | NP forvaltningen                     | Visit Vestfold<br>Besøkssenter FNP   | 2019  |
| Bidra til å videreutvikle tur-app for Færder nasjonalpark og kommunene i randsonen, fokus på innfallsporter i besøksstrategien   | Besøkssenter FNP                     | NP forvaltningen<br>Færder kommune<br>Oslofjordens Friluftsråd<br>Reiselivet<br>Tønsberg kommune<br>VTFK v/kulturarv<br>Visit Vestfold | Kontinuerlig i perioden 2019-2024<br>Finansiering: Besøkssenter FNP<br>/ekstern |
| Infopunkt Bolærne – utvikle et selvbetjent informasjonspunkt på Østre Bolæren med informasjon om nasjonalparken og ny utstilling om bosettingshistorie og kulturlandskapet               | NP forvaltningen                     | Oslofjordens Friluftsråd<br>Besøkssenter FNP<br>Færder kommune<br>Skjærgårdskvinnene<br>Historielag<br>Mellem-Bolærens venner<br>m.fl. | Kontinuerlig i perioden 2019-2024<br>Tiltaksmidler i verneområder<br>/ekstern   |
| Lage helhetlig skiltplan for hovedinnfallsporten Østre Bolæren   | Færder kommune<br>NP forvaltningen   | Aktører på Østre Bolæren   | 2019<br>Tiltaksmidler i verneområder<br>Kommunale midler                        |
| Lage helhetlig skiltplan for hovedinnfallsporten Verdens ende  | Færder kommune<br>NP forvaltningen   | Besøkssenter FNP   | 2019<br>Tiltaksmidler i verneområder<br>Kommunale midler                        |
| Lage utsiktspunkt/fotopunkt med informasjon og annen tilrettelegging syd på Østre Bolæren  | NP forvaltningen                     | Færder kommune   | 2021-2022<br>Tiltaksmidler i verneområder                                       |
| Utvikle/skilte utsiktspunkt/fotopunkt i Moutmarka (Skåetangen)   | NP forvaltningen                     | Grunneier<br>Oslofjordens Friluftsråd<br>VTFK v/kulturarv  | 2021-2022<br>Tiltaksmidler i verneområder<br>Statlige friuftsmidler             |
| Lage helhetlig skiltplan for informasjon om FNP ved hovedinnfallsporten Tønsberg   | Tønsberg kommune<br>NP forvaltningen | Reiselivet   | 2020-2021<br>Tiltaksmidler i verneområder<br>Kommunale midler                   |
| Utvikle dampskipet Kysten til et informasjonspunkt og informasjonsambassadør   | NP forvaltningen                     | Tønsberg kommune<br>Kystens Venner   | 2020-2021<br>Tiltaksmidler i verneområder<br>Kommunale midler                   |



| INFORMASJON   | ANSVARLIG  | SAMARBEID MED                                | PERIODE  |
|---|--|--|--|
| Kartlegge behov for ytterligere sårbarhetskartlegging. Metodikk for sårbarhetskartlegging og besøkskartlegging er utviklet og tilgjengelig for bruk | NP forvaltningen   | Færder kommune<br>SNO<br>Skjærgårdstjenesten | 2020-2021<br>Tiltaksmidler i verneområder  |
| Kartlegge besøksantall og mønster vha. mobilbruk  | NP forvaltningen<br>Besøkssenter FNP                                   | Ekstern leverandør                           | 2019-2021<br>Tiltaksmidler i verneområder<br>Ekstern finansiering                    |
| Utvikle informasjon om kulturminner på Mellom Bolæren og andre kartlagte øyer (jfr. forvaltningsplan)   | NP forvaltningen<br>VTFK v/kulturarv                                   | Norsk Maritimt Museum                        | Kontinuerlig i perioden 2019-2024<br>Tiltaksmidler i verneområder<br>Eksterne midler |
| Bidra til utarbeidelse av skiltplan fra hovedvei til Færder NP/Besøkssenter FNP   | Statens Vegvesen<br>Tønsberg kommune<br>Færder kommune                 | NP forvaltningen<br>Besøkssenter FNP         | I perioden 2020-2024   |
| Informasjonsskilter på kystledhytter i nasjonalparken (generell informasjon)  | NP forvaltningen   | Grunneier<br>Oslofjordens Friluftsråd        | 2020<br>Tiltaksmidler i verneområder   |
| Utvikle undervisningsopplegg knyttet til Færder NP og verneverdiene, samt forskningsprosjekter  | Besøkssenter FNP<br>Inspiria (vitensenter)<br>Oslofjordens Friluftsråd | NP forvaltningen                             | 2019-2022<br>Tiltaksmidler i verneområder  |
| Kartlegge/utarbeide informasjon om geologi i Færder NP. Informasjonsskilt utvalgte områder  | NP forvaltningen   | Geolog<br>VTFK v/kulturarv                   | 2021-2022<br>Tiltaksmidler i verneområder  |
| Vurdere årlig behov for ulike kartlegginger, jfr. forvaltningsplanen. Enkelte er beskrevet som egne tiltak i tiltaksplanen                          | NP forvaltningen   | Mange  | Kontinuerlig i perioden 2019-2024<br>Tiltaksmidler i verneområder<br>/ekstern        |

| SAMARBEID   | ANSVARLIG                                 | SAMARBEID MED  | PERIODE  |
|---|---|--|--|
| Utvikle en samarbeidsarena med reiselivet   | NP forvaltningen<br>Besøkssenter FNP      |  | 2020   |
| Samarbeide med SNO om oppsyn utvalgte øyer/ lokaliteter, samt oppgaver i forvaltningsplan   | NP forvaltningen                          | Statens naturoppsyn  | Kontinuerlig i perioden 2019-2014<br>Tiltaksmidler i verneområder  |
| Videreutvikle samarbeid med dyreholdere og frivillige aktører for å holde kulturlandskapet åpent  | NP forvaltningen                          | Dyreholdere<br>Grunneiere<br>Frivillige organisasjoner                                 | Kontinuerlig i perioden 2019-2024<br>Tiltaksmidler i verneområder  |
| Videreføre samarbeidet med Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og Oslofjordens Friluftsråd om kulturlandskapsskolen. Viktig arena for å nå hytteeiere, velforeninger og grunneiere | NP forvaltningen                          | FM (UKL)<br>Oslofjordens Friluftsråd<br>Færder kommune                                 | Kontinuerlig i perioden 2019-2024<br>Tiltaksmidler i verneområder<br>Utvalgte kulturlandskap midler<br>Oslofjordens Friluftsråd midler |
| Videreutvikle samarbeidet med Besøkssenter FNP om kunnskapsformidling og informasjon til besøkende og skoler/barnehager   | NP forvaltningen                          | Besøkssenter FNP<br>Oslofjordens Friluftsråd<br>Organisasjoner<br>Skoler og barnehager | Kontinuerlig i perioden 2019-2024  |
| Være pådriver for gode tilretteleggingstiltak i randsonen av Færder nasjonalpark  | Færder kommune                            | NP forvaltningen<br>Reiselivet<br>Besøkssenter FNP<br>Tønsberg kommune                 | Kontinuerlig i perioden 2019-2024  |
| Legge til rette for konseptet Padlenasjonalparken   | NP forvaltningen                          | VTFK v/kulturarv<br>Færder kommune<br>Grunneiere<br>Besøkssenter FNP                   | Kontinuerlig i perioden 2019-2024  |
| Bidra til kartlegging av kulturminner, både over og under vann  | VTFK v/kulturarv<br>Norsk Maritimt Museum | NP forvaltningen<br>Færder kommune   | I perioden 2019-2024<br>Ekstern finansiering   |

| BÆREKRAFTIG TILPASNING  | ANSVARLIG                          | SAMARBEID MED   | PERIODE                                       |
|---|------------------------------------|---|---|
| Bidra til informasjon om miljøsertifisering av reiselivsaktører   | NP forvaltningen                   | Besøkssenter FNP<br>Reiselivet<br>Færder kommune  | I perioden 2019-2021                          |
| Bidra til at innfallsporter og øvrige tilrettelagte områder blir foregangssteder for bærekraftig drift (eks. avfallshåndtering, transport)        | Færder kommune<br>Besøkssenter FNP | NP forvaltningen<br>Tønsberg kommune  | Kontinuerlig i perioden 2019-2024             |
| Utarbeide god informasjon til besøkende om miljøbevisst adferd, på nettsidene og andre informasjonskanaler (avfallshåndtering, kollektiv reising) | NP forvaltningen                   | Besøkssenter FNP<br>Færder kommune<br>Tønsberg kommune  | Kontinuerlig i perioden 2019-2024             |
| Arbeide for at vertskommunen og nærkommuner sertifiserer de mest brukte havnene med «blått flagg»   | NP forvaltningen                   | Færder kommune<br>Tønsberg kommune  | Kontinuerlig i perioden 2019-2024             |
| Følge arbeidet med å redusere forurensningene til Ytre Oslofjord. Samarbeide med vannregion myndigheten   | NP forvaltningen                   | VTFK v/kulturarv<br>Tønsberg kommune<br>Færder kommune<br>Vannregion Vest-Viken<br>Besøkssenter FNP | Kontinuerlig i perioden 2019-2024             |
| Bidra til å etablere tømme-stasjoner for båtseptikk i randsonen (inngår i utslippsfri nasjonalpark)   | Tønsberg kommune<br>Færder kommune | NP forvaltningen  | I perioden 2019-2024<br>Kommunal finansiering |

SNO = Statens naturoppsyn

NP forvaltningen = nasjonalparkforvaltningen

VTFK v/kulturarv = Vestfold og Telemark fylkeskommune v/kulturarv

Besøkssenter FNP = Besøkssenter Færder nasjonalpark

Færder NP = Færder nasjonalpark

## 6 Mer informasjon

|  |  |
|--|--|
| <a href="http://www.færdernasjonalpark.no">www.færdernasjonalpark.no</a> | Forvaltningsplan Færder nasjonalpark med vedlegg<br>Besøkssenter Færder nasjonalpark<br>Informasjon om tilbud knyttet til reiseliv og Færder nasjonalpark: Overnatting/servering/aktiviteter/transport |
| <a href="http://www.visitvestfold.com">www.visitvestfold.com</a>         | Informasjon om arrangementer, aktiviteter og reiseliv i Vestfold   |
| <a href="https://outtt.com/no">https://outtt.com/no</a>                  | Færder nasjonalpark og turer/aktiviteter i randsonen<br>Padleleden Vestfold  |
| <a href="http://www.færder.kommune.no">www.færder.kommune.no</a>         | Færder kommune   |
| <a href="http://www.nina.no">www.nina.no</a>                             | «Bestands- og adferdsstudier av ærfugl i forbindelse med innføring av jakt på Skagerakkysten.»   |



«Jeg driver ikke vitenskap når jeg ser på skyer og trær. Da er det opplevelsen som teller.»

Arne Næss



Færder  
nasjonalpark

### **Kontakt**

Nasjonalparkforvalter  
Færder nasjonalpark

Telefon: 33 37 10 00

E-post: [fmvtpost@fylkesmannen.no](mailto:fmvtpost@fylkesmannen.no)

Nett: [www.ferdernasjonalpark.no](http://www.ferdernasjonalpark.no)